

Balancegang mellem faglighed og institutionelle/strukturelle rammer på Handicap, Psykiatri og Sociale udsatte (HPS) i Horsens kommune.

August 2016

Berhan Assefa Gebri
Studienummer: 20110821
Antal anslag: 183.869
Vejleder: Kjeld Høgsbro

Indholdsfortegnelse

1. INDLEDNING	5
1.1 SPECIALETS PROBLEMOMRÅDER	6
1.2 SPECIALETS AFGRÆNSNING	6
1.3 PROBLEMFELT	7
1.4 BEGREBSAFKLARING	8
1.5 SOCIALT ARBEJDE	10
1.6 HYPOTESERNE	10
1.7 PROBLEMFORMULERING:	11
2. INDLEDNING	11
2.1 FRA "WELFARE" TIL "WORKFARE"	11
3. METATEORETISKE OG METODISKE OVERVEJELSER	13
3.1 KRITISK REALISME OG GENERATIVE MEKANISMER	13
3.2. STRUKTURELLE FORKLARINGER I KRITISK REALISME	15
3.3. KONTEKSTENS BETYDNING	16
3.4. PROJEKTETS 3 HYPOTSEOMRÅDER	16
3.5. EMPIRISK TILGANG	18
3.6. TEORI OG EMPIRI SOM FORTOLKNINGSRAMME	19
3.7. ABDUKTION	20
3.8. FELTARBEJDSMETODE	20
3.8.1. <i>Kvalitativ interviewundersøgelse</i>	20
3.9. UDVÆLGELSESKRITERIER	20
3.10. GENNEMFØRELSE AF INTERVIEWS	21
3.11. DATABEARBEJDNING OG ANALYSESTRATEGI	22
3.12. MAKRO-, MESO- OG MIKRONIVEAUERNE I UNDERSØGELSEN	23
3.13. BEGRÆNSNINGER I UNDERSØGELSEN	23
3.14. FAKTA BOKS OM SPECIALVEJLEDNINGEN	24
3.15. DE LOVMÆSSIGE RAMMER	24
3.16. SOCIALT ARBEJDE PÅ SPECIALVEJLEDNINGSSOMRÅDET	24
3.17. PROFESSIONELT SOCIALT ARBEJDE PÅ SPECIALVEJLEDNINGENS OMRÅDE	25
3.18. HELHEDSSYN I SOCIALT ARBEJDE	25
4. TEORETISK OVERVEJELSE	26
4.1 DØMMEKRAFTTEORI	26
4.2 DEN PERSONLIGE DØMMEKRAFT	27
4.3 DEN INSTITUTIONELLE DØMMEKRAFT	28
4.4 DEN SOCIALE DØMMEKRAFT	29
5. GOVERNMENTALITY	30
5.1 STYRING SOM 'CONDUCT OF CONDUCT'	30
5.2 PRAKSISREGIMER	32
5.3 GOVERNMENTALITY ANALYTIKKENS FIRE DIMENSIONER	33
6. PROBLEMFORSTÅELSE	36

6.1 DEN SKANDINAVISKE SOCIALE PROBLEMFORSTÅELSE	36
6.2 DEN UNIVERSALE MEDBORGERSKABSFORSTÅELSE	37
6.3 DEN AMERIKANSKE FORSTÅELSE AF SOCIALE PROBLEMER.....	38
6.4 DEN UAFHÆNGIGE MEDBORGERSKABSFORSTÅELSE.....	39
7. PROJEKTETS GRUNDLAG	40
7.1 INDLEDNING.....	40
7.2 HPS-STRATEGIEN	40
8. MIN EGEN OBSERVATION PÅ SPECIALVEJLEDNINGEN	47
9. ANALYSEN	51
9.1 UP1. HVILKE STYRINGSRATIONALER PRÆGER UDVIKLINGEN I SPECIALVEJLEDNINGEN? OG HVORDAN PÅVIRKER SOCIALT ARBEJDE PÅ SPECIALVEJLEDNINGEN?	52
9.1.1. <i>Indledning</i>	52
9.2 NEW PUBLIC MANAGEMENT DISKURSEN OMKRING RATIONAL INDSATS OG DOKUMENTATION.....	52
9.3. UP2. HVORDAN STANDARDISERINGSMETODER PÅVIRKER PÅ SOCIALT ARBEJDE I SPECIALVEJLEDNING HORSSENS	58
9.3.1. <i>Indledning</i>	58
9.4. VOKSENUDREGNINGEN	59
9.5. RESULTATER OG EFFEKTER AF INDSATSER	59
9.6. SOCIALARBEJDERENS DISKURS	62
9.7. KONFLIKTER DER OPSTÅR PÅ HPS STRATEGIENS MÅLSÆTNINGER	63
9.8 DELKONKLUSION	65
9.9. HVILKE MODSIGELSER FINDES I HPS-STRATEGIENS MÅLSÆTNINGER?	66
9.10. "DET ER RESPEKTFULDT AT STILLE KRAV – HVIS DER IKKE STILLES KRAV, KAN DET OPFATTES SOM LIGEGYLDIGHED" (HPS STRATEGIEN).	66
9.11. DELKONKLUSION	68
9.12. "DET ER BORGERENS DRØMME, BEHOV OG MÅL – IKKE SYSTEMET – DER STYRER PRAKSIS"	68
9.13. DET TREDJE PUNKT SOM VISER AT HPS-STRATEGIEN IKKE FUNGERER SOM DEN SKAL, ER PÅ DEN HELHEDSORIENTREDE INDSATS.	69
9.14. DELKONKLUSION	71
10. UP2. HVILKE SOCIALE PROBLEMER OPSPORER MAN I HPS-STRATEGIENS MÅLSÆTNINGER?	72
10.1. INDLEDNING.....	72
11. UP4. HVILKEN BETYDNING HAR MAGT I FORHOLD TIL AT IMPLEMENTERE HPS STRATEGIENS MÅLSÆTNINGER?	75
11.1 TRADITIONER	77
11.1.1 <i>Hvad er tradition?</i>	77
11.2 FAGLIGT BESTEMT MØNSTRE AF FORTÆLLINGER.....	79
11.3. DELKONKLUSION	81
12. ETISKE OVERVEJELSER	82
12.1. DELKONKLUSION	84
13. KONKLUSION	85
14. PERSPEKTIVERING.....	86

15. LITTERATURLISTE88

Abstract

This thesis deals with an analytical starting point with HPS (Handicap, psychiatry and vulnerable groups) strategy objectives, which has been implemented by the municipality of Horsens in the last two years. The aim of the strategy is to change the client's perception about their active involvement in their daily life. These objectives have an impact on the social workers daily practice in their operative field when they deal with a rational led institution like Specialvejledning Horsens.

The social workers practice in Specialvejledningen develops in a tension field between the social and employment policy standards and requirements, the social worker and professional values and human nature that emphasizes responsiveness towards the client's wishes and needs. In this context I have in my project looked at how management mechanisms influences a social workers practice, including the relationship between social worker and client. Based on my analysis I conclude that the value shift from passive to active line in social policy and process of personalization in society have a major impact on a social worker's practice at Specialvejledningen. A social worker as a facilitator works with the redemption of the client potential. Furthermore the social worker is thinking of the socioeconomic responsiveness.

HPS management makes social workers aware of how HPS should be better in order to deliver a good effort on the least expense.

HPS strategy objectives include both New Public Management discourse and social workers old discourse that is a holistic view. The two discourses influences the professional performance of the social worker as the two strategies are easily in conflict with each other. These conflicts have a great impact on social workers' professional consideration and create an ethical dilemma to the social workers.

1. Indledning

I dette speciale vil jeg beskrive Horsens Kommunes nye HPS strategis betydning for socialt arbejde og dermed betydningen af denne styringsmekanisme for socialarbejderens faglige tilgang, og for relationen mellem socialarbejderen og borgeren inden for Specialvejledningen.

Horsens Kommune har for nyligt præsenteret en ny strategi inden for området Handicap, Psykiatri og Socialt udsatte (HPS), som rækker fra 2015 – 2018. Strategien er en overordnet plan for, hvordan HPS udvikler sig fra i dag, til den position HPS ønsker at indtage i fremtiden. Planen angiver således en fælles retning i form af fælles mål og afgørende aktiviteter.

Strategiplanen er udarbejdet med inddragelse af de tanker og visioner, som tegnes af Velfærds- og Sundhedsudvalgets udvalgsplan 2014- 2017, " Alle skal frem mod 2020", "Ligeværd – et nyt fokus i indsatsen for mennesker med psykiske lidelser", samt "Sundere liv for alle – nationale mål for Danskernes sundhed de næste 10 år".

Nedenfor vil jeg præsentere hele HPS strategiindhold og herunder præcisere specialets problemfelt, som er udgangspunktet i mit projekt. Problemfeltet omhandler socialarbejdernes daglige praksis hos Specialvejledningen.

1.1 Specialets problemområder

Dette kapitel indeholder en introduktion af specialets problemfelt, afgrænsning, begrebsafklaring, hypoteser og problemformulering.

1.2 Specialets afgrænsning

For at afgrænse dette speciale, har jeg valgt at tage udgangspunkt i HPS strategiens målsætninger og min egen observation på området sammenholdt med de institutionelle arbejdsvilkår, som socialarbejderne operer under.

1.3 Problemfelt

Horsens Kommune er på nuværende tidspunkt midt i et paradigmeskifte på Handicap, Psykiatri og Socialt udsatte området (HPS). Mit speciale vil kun fokusere på det psykiatriske område, da jeg har erfaring inden for Specialvejledningen, som er en del af HPS. Før paradigmeskiftet skete på HPS-området, kunne socialarbejderne arbejde ud fra deres faglige overvejelser og en helhedsorienteret tilgang, som var dominerende inden for disse institutionelle rammer. Med paradigmeskiftet skal socialarbejderne nu tænke, vurdere og handle på en bestemt måde. Specialvejledningens praksis er ændret markant inden for psykiatri, som netop er mit fokus i denne opgave.

Før i tiden blev borgeren betragtet som en der skulle have hjælp til at kompensere for deres egen mangellende evne til at udføre almindelig dagligdags aktiviteter, hvorimod de nu betragtes som aktive borgere, der selvstændigt kan styre deres liv med reduceret hjælp. Dette betyder, at de nu får hjælp til selvhjælp.

Denne ændring er også set på Beskæftigelsesområdet, som en del af aktivlinjen og bevægelsen fra "welfare til workfare", som hænger snævert sammen med begreberne 'rettigheder' og 'pligter'. (Tina Egelund & Turf Böcker Jakobsen, 2006:170). Disse ændringer betyder, at velfærdsafhængigheden skal reduceres endnu mere end tidligere - den psykisk syge der tidligere fik lov til at få faglig støtte fra vejlederne, skal nu deltage aktivt i de opgaver den pågældende er visiteret til med reduceret støtte fra vejlederens side. (Ibid.:169)

Socialarbejdernes praksis i Specialvejledningen udvikles i spændingsfeltet mellem de samfundsmæssige og socialpolitiske normer og krav på den ene side og socialarbejdernes professionelle værdier og menneskesyn, der betoner lydhørhed over for borgerens ønske og behov, på den anden (Højlund & Juul, 2005: 70) I denne forbindelse vil jeg i mit projekt undersøge, hvordan de strukturelle/institutionelle rammer influerer på socialarbejdernes praksis - herunder forholdet mellem socialarbejder og borger.

Socialarbejdernes praksis på socialserviceområdet tager således grundlæggende afsæt i at betragte og vurdere, hvilket bærende potentiale den psykisk syge borger har for at ændre sin situation. Det øgede fokus på socialservice og de administrative krav i form af metodestyring og effektivisering udfordrer socialarbejdernes faglighed. Socialarbejdernes faglighed kendetegnes ved hjælp, støtte

og styrkelse af menneskets egne ressourcer, samt mulighed for at forfølge egne visioner om det gode liv (<http://www.socialrdg.dk/Files/Filer/Publikationer/Pjecer/2011-Professionsetik.pdf>).

Tilgangen i en rationelt styret institution som Specialvejledningen er, at man må yde for at nyde samt disciplinere borgeren i overensstemmelse med samfundets generelle krav. For at gennemføre de ovennævnte tiltag, skal socialarbejderne uddannes i overensstemmelse med HPS-strategien.

Der skal gives intensive kurser, uddannelser og temadage for at forme socialarbejdernes måde at tænke og handle på. Socialarbejderne får også nogle redskaber og metoder, som de kan bruge til at fokusere på, hvordan de øger borgerens potentiale i stedet for at fokusere på, hvordan man løser problemet.

1.4 Begrebsafklaring

Hvad er BUM modellen?

Specialvejledningen arbejder efter BUM-model princippet, som er en markedsorienteret tilgang i forhold til at udføre socialpædagogiske indsatser. BUM er en forkortelse for tre begreber: Bestiller, Udfører og Modtager modellen.

Bestilleren i dette tilfælde er Rådgivningsteamet i Handicap- og Ældrerådgivningen, udføreren er Specialvejledningen og modtageren er borgeren.

Ydelsens Bestiller

Rådgivningsteamet i Handicap- og Ældrerådgivningen i Horsens Kommune har myndighed til at træffe en beslutning om, hvem der kan modtage socialpædagogisk støtte. Der skal foretages en helhedsorienteret udredning af borgerens funktionsevne for at visitere pågældende til Specialvejledningen, der leverer socialpædagogisk støtte til borgeren. Socialrådgiveren vurderer borgerens funktionsevne ved hjælp af samtaler, og der skal endvidere indhentes supplerende oplysninger fra relevante samarbejdspartnere for at klarlægge borgerens helbredssituation, herunder andre afdelinger i kommunen, egen læge, sygehus osv. Idéen for visitationen er, *"at der skal tilbydes mindst indgribende foranstaltninger, som kan løse borgerens behov"*.

Socialrådgiveren har ansvaret for at bestillingen ligger inden for lovgivningen og kvalitetstandarden.

(<http://horsens.dk/~media/Publikationer/VoksenOgSundhed/MyndighedsafdelingenForVoksneHandicappedeOgAeldre/Kvalitetsstandarder/KvalitetsstandardforSocialpædagogiskbistandServiceLoven85.pdf>)

Ydelsens Udfører

Den socialpædagogiske støtte leveres som hovedregel af uddannet personale, som arbejder på Specialvejledningen Horsens. *”Der garanteres sammenhæng mellem medarbejderens faglige kompetencer, kendskab og relationer til den enkelte borger, herunder også hensyn til kompleksiteten af borgerens behov for støtte. Det forudsættes, at leverandøren er bekendt med kvalitetsstandarden for Socialpædagogisk Bistand efter § 85, Lov om Social Service”.* (Ibid.).

Ydelsens Modtager

”Borgere, som bor i egen bolig, og som på grund af betydelig nedsat fysisk, psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer har behov for støtte til at få et hverdagsliv til at fungere. På denne måde opnår de størst mulig indflydelse i egen tilværelse. Generelt skal borgere have funktionsnedsættelse på flere områder; heri ligger det betydelige”. (Ibid.).

For at få socialpædagogisk støtte, skal borgeren opfylde en række krav. Disse krav er: borgeren skal have et sted at bo, borgeren har betydeligt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller har særlige sociale problemer. Generelt skal borgeren have funktionsnedsættelse på flere områder. Dette betyder, at borgeren skal have væsentlige problemer, der vanskeliggør pågældendes daglige aktiviteter inden for områderne arbejde, uddannelse og fritid. Der skal også være omfattende problemer inden for social kompetence, almindelig dagligdagslivsførelse (ADL), økonomi, misbrug m.m., som medfører, at borgeren er i risiko for ikke at få dækket sine basale behov. *”Målgruppen af borgere med særlige sociale problemer omfatter blandt andet misbrugere, kriminelle, voldsramte, prostituerede og personer med risiko for hjemløshed. For at have betydelig nedsat funktionsevne eller særlige sociale problemer, skal flere af problemstillingerne optræde samtidig. Borgere med betydelig nedsat funktionsevne er for eksempel borgere, hvor diagnosen oplagt indebærer nedsat funktionsevne såsom Downs syndrom og udviklingshæmmet”.* (Ibid.)

1.5 Socialt arbejde

Der findes forskellige måder at definere socialt arbejde på, og en definition af begrebet er et projekt for sig. Dette er derfor blot refleksioner over begrebets forskelligartede betydningsindhold som det fremgår af IFSWs definition, og må derfor ikke forstås som en entydig begrebsdefinition.

IFSW definerer det sociale arbejde således:

"Det sociale arbejde virker til fremme for social forandring og problemløsning i menneskelige forhold. Det støtter det enkelte menneske i at frigøre sig og blive i stand til at øge dets trivsel. Ved hjælp af teorier om menneskelig adfærd og sociale systemer griber socialt arbejde ind på de områder, hvor mennesker og miljø påvirker hinanden. Principperne for menneskerettigheder og social retfærdighed er fundamentale for socialt arbejde".

(<http://www.ifsw.org/en/p38000407.html>)

1.6 Hypoteserne

Min første hypotese er:

Jeg antager, at det institutionelt forankrede normative krav i form af menneskesynet i samfundet og socialpolitikken, influerer på socialarbejderens arbejde.

Jeg vil herefter undersøge, hvordan de institutionelle rammer, som er præget af det herskende menneskesyn i samfundet og socialpolitikken, influerer på socialarbejderens arbejde.

Min anden hypotese er:

Jeg antager at de institutionelle rammer, menneskesyn og standardiserede metoder influerer på socialarbejdernes faglighed.

Min tredje hypotese er:

Jeg antager at socialarbejderne konfronteres med etiske dilemmaer, når de udøver socialt arbejde under disse betingelser.

De etiske dilemmaer er: socialarbejderens dobbelte rolle, dvs. *"socialarbejderen fungerer både som hjælper og som kontrollant"*, når de forvalter socialfaglig praksis og *"socialarbejderens pligt til at beskytte borgerens integritet"*. (Egelund & Hillgaard, 2004:122-123)

1.7 Problemformulering:

Hvordan påvirker HPS-strategiens målsætninger socialt arbejde på Specialvejledningen i Horsens Kommune?

Mit underspørgsmål til problemformuleringen:

Up1. Hvilke styringsrationaler præger udviklingen i Specialvejledningen? Og hvordan påvirker socialt arbejde Specialvejledningen?

UP2. Hvordan standardiseringsmetoderne påvirker socialt arbejde i Specialvejledning Horsens

UP3. Hvilke sociale problemer opsporer man i HPS-strategiens målsætninger?

UP4. Hvilken betydning har magt i forhold til at implementere HPS-strategiens målsætninger?

2. Indledning

I dette afsnit vil jeg kort belyse den historiske udvikling af velfærdsstatspolitikken (fra welfare til workfare), som har en tæt sammenhæng med ændringen i socialt arbejde og forståelsen af sociale problemer. Jeg vil forklare den opgave, som Staten har pålagt socialarbejdere ved at løse sociale problemer, samt hvordan hjælpeopgaven har ændret sig med de socialpolitiske tendenser i samfundet. Jeg vil også redegøre for det menneskesyn, der ligger bag ved dette paradigmeskift ved at kortlægge to medborgerskabsforståelser, herunder den universale medborgerskabsforståelse og den rationelle medborgerskabsforståelse.

2.1 Fra "welfare" til "workfare"

I 1960'erne og 70'erne havde socialpolitikken og socialt arbejde en blomstringsperiode, hvor der herskede et optimistisk syn på velfærdsstaten. I stedet for at fokusere på borgerens manglende vilje, fokuserede man på manglende evner til at modstå sociale belastninger, og den socialpolitiske styringsstrategi drejede sig derfor om at korrigere de afvigelser, der hindrede borgerens deltagelse i samfundet. Socialpolitikken var ikke alene rettet mod de fattige, men skulle omfatte hele befolkningen, og kunne karakteriseres som en optimistisk udbygning af velfærdsstaten.

Socialpolitikken havde således fokus på velfærd og fravær af velfærd, hvor velfærdsstaten var et middel til i princippet at sikre hele befolkningen gennem en universel velfærdsmodel. Fra slutningen af 1980'erne, og i løbet af 90'erne skete der et paradigmeskift i velfærdsstaten.

I 1974-75 begyndte arbejdsløsheden i Danmark at stige. De socialpolitiske initiativer, som kunne henføres under det der benævnes aktivlinjen, var et centralt politisk svar på den stigende arbejdsløshed. Aktiveringsbegrebet blev introduceret i 1989 i forbindelse med regeringens forslag om indførelsen af en særlig ungdomsuddannelse. Samtidig med ungdomsuddannelsen blev der vedtaget en ny lov om kommunalbeskæftigelsesindsats, der gav kommunerne mulighed for at aktivere særligt udsatte grupper.

Dette skete primært på grund af globalisering og ny teknologi. Den anden begivenhed, der skabte bekymring, var de voksende udgifter til beskæftigelsespolitikken. Den universelle velfærdsstat kom i krise og gennemgik derfor en række transformationer for at kunne overleve.

Dette har medført et skifte i velfærden fra det tidligere forsørgelsesparadigme "welfare" til et aktiveringsparadigme "workfare". Dette har betydet, at den grundlæggende velfærdsforståelse blev forandret. Denne forandring skete inden for en relativ kort periode, uden store politiske konflikter (Torfing, i Madsen og Pedersen 2003:235).

De omtalte transformationer startede med en arbejdsmarkedsreform.

Under arbejdsmarkedsreformen i 1994 blev der for alvor bragt aktivering på dagsordenen. Aktiveringen blev indført som en betingelse for en ny kurs for arbejdsmarkedspolitikken, hvor det ifølge denne er rimeligt at kræve deltagelse i aktive foranstaltninger - til gengæld for udbetaling af forsørgelseshjælp ved ledighed. Her er der sket et klart skifte fra forsørgelse til aktivering.

I forlængelse af aktivlinjen og intentionerne bag denne, kom der op gennem årene en række tiltag og nye love inden for socialpolitikken. I det følgende ses en illustration af aktivlinjens udvikling, og det ændrede fokus i socialpolitikken:

- 1998 Socialreform - Bistandsloven erstattes af tre nye love, Lov om aktiv socialpolitik, Lov om social service, Lov om retssikkerhed og social administration
- 2001 nedsættelse af et beskæftigelsesministerium.

- 2003 bliver arbejdsmarkedsreformen "Flere i arbejde" lanceret.

HPS-strategiens målsætninger er en klar videreførelse af aktivlinjen på handicap, psykiatri og socialt udsatte området, hvor man fokuserer på borgerens ressourcer og samfundets økonomiske ansvar i stedet for på begrænsninger. Psykisk syge borgere skal aktiveres i retning af, at de skal være med til at ændre deres tilværelse – dette kan ses i forlængelse af aktivlinjen, som løsning på samfundets problemer, såvel som de økonomiske.

3. Metateoretiske og metodiske overvejelser

Metateori repræsenterer et udgangspunkt, hvoraf videnskabelig praksis udspringer.

Det er så at sige en bagvedliggende teori, som andre teoretiske retninger baserer sig på. Projektets metateoretiske udgangspunkt er inspireret af den kritiske realisme, som vil blive præsenteret i de følgende afsnit.

3.1 Kritisk realisme og generative mekanismer

"Kritisk realisme kan forstås som metateoretisk perspektiv, som er i opposition med positivistiske positioner på en side, som konstruktivistiske positioner på den anden side. (Svend Aage Andersen, 2007:11). I forhold til polariseringen i diskussionen mellem positivismen og hermeneutikken, eller mellem enten en teoretisk tilgang eller empirisk tilgang, så argumentere den kritiske realisme for " både – og – perspektiv". (Danermerk et al.1997:6). (Ibid.)

Det ontologiske udgangspunkt er her, at eksisterende virkelighed eksisterer uafhængigt af vores begreber om den. (Sayer 1992:5). (Ibid.) Opfattelsen af, at virkeligheden har en objektiv eksistens – at der findes en virkelighed, som er uafhængig af de begreber forskerne har om den – er den kritiske realismes ontologiske og epistemologiske udgangspunkt. Samtidig anerkender kritiske realister, at erkendelsen af denne virkelighed altid er begrebsligt formidlet. (Ibid.).

Det findes altså en virkelighed, som jeg gør til genstand for min analyse. (Ibid.14).

Kritisk realisme, opererer med tesen om, at virkeligheden består af tre domæner, hvorved der eksisterer tre forskellige erkendelsesniveauer af virkeligheden. (Bhaskar, i Andersen 2007:13)

Det første domæne, er *det empiriske domæne*, som udgøres af erfaringer og observationer.

Det andet domæne, *det faktiske domæne*, som består af samtlige fænomener og begivenheder, der eksisterer eller har fundet sted, uanset om de er erfaret eller ej.

Endelig er det tredje domæne, *det virkelige domæne* eller realitetens domæne, der udgøres af ikke direkte observerbare *strukturer, mekanismer og begivenheder*. (Ibid.)

Kort sagt, det virkelige domæne dannes af mekanismer. Disse mekanismer konstruerer en hændelse - det faktiske domæne. Når dette domæne er erfaret, bliver det et empirisk faktum og udgør det empiriske domæne. (Ibid. 27)

Et overgribende formål med samfundsvidenskabelig forskning er, at forklare sociale forhold, hvilke i kritisk realistisk perspektiv betyder ” ... at afdække sammenhængen mellem 1. det, vi erfarer, 2. det, der faktisk sker, og 3. det der får tingene til at sker”. (Anderson, 2004:29)

På baggrund af ovenstående, kan det kritiske realistiske verdensbillede sammenfattes til, at empiri bestående af fænomener, begivenheder og observationer alene kun udgør toppen af isbjerget.

Der vil imidlertid, ud fra en kritisk realistisk platform, være en lang række begivenheder, som ikke er umiddelbart observerbare, ligesom der vil være et utal af skjulte, *generative mekanismer*. (Ibid.46)

Virkeligheden inden for kritisk realisme danner således et åbent system med tilhørende, generative mekanismer, der erkendt eller ej, eksisterer.

Den kritiske realisme har, som sagt, det ontologiske afsæt af, at virkeligheden har en objektiv eksistens, men at den også rummer en dybere dimension, der ikke er umiddelbart empirisk tilgængelig. Derfor bliver det videnskabens opgave at identificere de underliggende og observerbare mekanismer, der har betydning for, hvordan den observerbare del af virkeligheden ser ud (Danermark,1997 i2007:).(Ibid.).

Disse mekanismer er produktive i den forstand, at de får hændelser til at finde sted.

Produktiviteten kommer ligeledes til udtryk i det forhold, at mekanismerne er virkelige og har empiriske konsekvenser. De generative mekanismer er således ikke direkte observerbare, men de kan identificeres og begrebsliggøres analytisk (Blom et al.2006:151).(Ibid.).

I mit projekt ville jeg opnå viden om de strukturelt forankrede generative mekanismer via den abduktive analysestrategi.

3.2. Strukturelle forklaringer i kritisk realisme

Min opgave opererer både på strukturniveau og aktørniveau, men tager udgangspunkt i strukturelle forklaringer.

En afgørende antagelse i en kritisk realistisk ontologi er, at sociale strukturer spiller en afgørende rolle i forståelsen af, hvorfor sociale aktører handler, som de gør. Strukturer determinerer ikke handlinger absolut, men betegner dem, samtidig med, at de selv er betinget af aflejringer fra fortidige handlinger.

Hovedopfattelsen er, at strukturer spiller en rolle for, hvordan mennesker handler i bestemte sociale kontekster. Strukturerne kan således begrænse den menneskelige handlefrihed. Men disse strukturer er ikke udelukkende begrænsende for aktørens handlinger, de skaber også handlemuligheder. Mennesker skaber ikke samfundet, samfundet må nærmere betragtes som et ensemble af struktur, praksisser og konventioner, som individer reproducerer eller transformerer, men som ikke ville optræde, hvis individerne ikke gjorde sådan (Bhaskar 1989:76; jfr. Også Archer et al.1998: xvi og Ackroyd og Fleetwood 2000:14). (Ibid.)

I tråd med den kritisk realistiske forståelse af strukturens betydning, har jeg antaget, at socialarbejderens handlinger er påvirket af de strukturelle rammer, som yderligere er defineret i mit projekt, men socialarbejderen kan agere og handle forskelligt under disse rammer, da rammerne også kan skabe handlemuligheder.

Den metodologiske tilgang i kritisk realisme vægter, at virkeligheden og dens underliggende strukturer skal forstås og forklares gennem menneskets tolkning (Jespersen 2004: 145). I Andersens bog)

Realisterne er enige om, at der er brug for fortolkende eller hermeneutiske metoder for at kunne udforske den sociale verden. Fortolkning er nødvendig for at frembringe en ny viden.

Jeg har således i mit projekt valgt at synliggøre de generative mekanismer, som ligger i strukturerne, samt undersøge mekanismens empiriske konsekvenser i socialarbejderens praksis i en Specialvejledningsafdelingen. Jeg har taget udgangspunkt i socialarbejderens perspektiv eller opfattelse af virkeligheden.

3.3. Kontekstens betydning

Kritisk realisme afviser, at den endegyldige sandhed kan fremkomme, idet sikker viden er umulig grundet en åben samfundsforståelse. Det er muligt at opnå gyldig viden om virkeligheden, men denne afhænger af tid og rum - eller kontekst.

De kritiske realister betoner, at generative mekanismer er kontekstuel vilkårlige. Udfaldet af en mekanisme afhænger således af den kontekst, hvori mekanismen virker (Danermark 2001:295). (I Andersens bog)

”Konteksten består af historiske og aktuelle virkninger af det givne systems generative mekanismer, men denne kontekst er dynamisk foranderlig og åben, dvs. at den består af en mere eller mindre tilfældig sammenkobling af kræfter og begivenheder” (Dahler – Larsen 2003a:110). (I Andersens bog)

Konteksten har en vigtig rolle i min undersøgelse af generative mekanismer og deres udfald i praksis, da sammenhængene eller fænomenet der blev undersøgt, ikke kan forstås uafhængigt eller løsrevet af hinanden. Udviklingstendenserne i samfundet og socialpolitikken udgør således konteksten for den virkelighed, som jeg har undersøgt.

3.4. Projektets 3 hypoteseområder

Projektets tre hypoteseområder indeholder strukturer og mekanismer, hvis empiriske udfald jeg har valgt at undersøge.

I forhold til det første hypoteseområde, vedrørende forståelse af et socialt problem som psykisk sygdom samt den måde problemet skal løses på, er der nogle normative og ideologisk forankrede generative mekanismer, der er på spil, dvs. det herskende menneskesyn i samfundet.

I UP1 vil jeg afklare disse mekanismer, og undersøge, hvordan de influerer på den enkelte praktikers problemforståelse samt på løsningsmulighederne. I denne forbindelse bevæger jeg mig ned på aktørniveau for at kunne opnå en ny viden om virkeligheden ud fra socialarbejderens perspektiv.

I forhold til det andet hypoteseområde, vil jeg undersøge, hvordan de strukturelt forankrede normative og organisatoriske generative mekanismer i form af menneskesyn, lovgivning og standardiserede metoder influerer på den måde socialarbejderen skaber motivation hos borgeren.

I UP2. vil jeg afklare disse mekanismer, og undersøge, hvordan redskaber og standardiserede metoder influerer på motivationsarbejdet og måden hvorpå socialarbejderne løser sociale problemer.

I mit tredje hypoteseområde, vil jeg undersøge, om socialarbejderne konfronteres med etiske dilemmaer, når de udøver socialt arbejde under HPS-strategiens betingelser.

Hvordan det herskende menneskesyn og de strukturelt forankrede normative krav påvirker socialarbejdernes arbejdstilgang både fagligt, etisk og i forhold til det generelle menneskesyn. Den tredje hypotese vil blive behandlet under Up3.

For at understøtte undersøgelsen af mine hypoteseområder, har jeg kort beskrevet den socialpolitiske og samfundsmæssige udvikling i Danmark siden 1970erne. Dette har jeg gjort for at afdække "de historiske virkninger af det givne systems generative mekanismer." (Dahler – Larsen 2003a:110). (Ibid.)

Generative mekanismer er som sagt kontekstuel betingede, men virker altid gennem menneskets handlinger (Blom/ Moren 2006: 153). (Ibid.) Indsatsen vil altid blive medieret via aktørens overvejelser og valg, dvs. at de generative mekanismers udspil i feltet er afhængigt af socialarbejderens valg af metoder, arbejdsmåder, idéer og ressourcer til problemløsningen/indsatsen.

Kritiske realister fremhæver, at de bagvedliggende generative mekanismer ikke nødvendigvis producerer bestemte hændelser i en lineær forståelse. Samfundet udgør et åbnet system, der er kendetegnet ved, at der er mange virksomme mekanismer på samme tid, og hvad der sker, bestemmes i et komplekst samspil, hvor nogle mekanismer forstærker, og andre svækker eller ophæver hinanden (Juul 2003:111ff). (I Andersens bog)

Organisationens kultur og menneskesyn, socialarbejderens menneskesyn og værdier, borgerens ressourcer og mange andre mekanismer kan således modvirke det empiriske udfald af nævnte generative mekanismer.

Jeg havde dermed ikke ambitioner om at afdække hele det system af generative mekanismer, der er konstituerende for forholdet mellem socialarbejder og borger i løsningen af sociale problemer. Jeg har udelukkende forsøgt at afklare centrale tendenser, som har betydning for dette forhold, og som kan forklares i de bagvedliggende mekanismer, der virker på kryds og tværs af det strukturelle niveau.

3.5. Empirisk tilgang

Jeg har ønsket, at gå i dybden med og forstå den empiriske data ud fra den optik, der var mulig at anlægge ud fra mine forholdsvis få, men kvalificerede interviews. Jeg har inden for de rammer, der var mulige på Specialvejledningen, bestræbt mig på at få det bredest mulige perspektiv, således at socialarbejderne er repræsenteret i mit empiriske materiale. I interviewene har jeg med en kvalitativ tilgang forsøgt at sætte mig ind i mine informanternes forståelse af og syn på det sociale arbejde, således at de forskellige forståelser bringes i spil og sammenholdes til et større billede af virkeligheden på Specialvejledningen.

Jeg har oplevet en meget åben afdeling, der har givet mig adgang til at lave interviews med fagpersoner. På trods af denne åbenhed har jeg oplevet, at der på afdelingen herskede en ideologi, der ikke var til diskussion, forstået på den måde, at socialarbejderne ikke satte spørgsmålstejn ved arbejdet, og den måde det blev udført på.

3.6. Teori og empiri som fortolkningsramme

Den kritiske realisme tilstræber ud over afvisningen af, at virkeligheden er umiddelbart observerbar, også at tage højde for, at videnskaben bliver sprogligt formidlet og skal betragtes som et historisk og samfundsmæssigt produkt.

På baggrund af projektets videnskabsteoretiske udgangspunkt kan metodologien karakteriseres som en analyse af generative mekanismer samt en dekonstruktion af tekster og udsagn. Med inspiration fra kritisk realisme anvendes dekonstruktion til at problematisere det selvfølgelige (det der eksisterer i samfundet) og dermed opfange nye konstruktioner/opnå ny viden (det, der udvikles ved aktørens opfattelse).

Den kritiske realisme opfatter teorier som fortolkningsrammer, der anvendes til at forstå og forklare den empiriske virkelighed. Det centrale udgangspunkt for kritisk realisme er, " jeg aldrig kan forstå, analysere eller kategorisere virkeligheden på anden måde end gennem et teoretisk sprog og begreber"(Danermark et al.1997:175).(Andersens bog). Derfor tilskriver kritisk realisme teoretisering og begrebsudvikling en central rolle i forskningspraksis.

I mit projekt tager jeg udgangspunkt i allerede kendt forskning på området, og på den baggrund har jeg konkretiseret mit eget undersøgelsesområde. Derefter veksler jeg overordnet mellem anvendelse af teori og sekundær empiri som spørgeramme for min egen kvalitative undersøgelse. Jeg har opstillet de tre ovennævnte hypoteser, som jeg efterfølgende har afprøvet i feltet. Efterfølgende har min primære indhentede empiri igen været med til at pege på nye relevante teoriområder, der kunne bidrage til belysning af feltet. Det betyder, at både sekundær og primær empiri har en stor indflydelse på undersøgelsen. Det samme gælder de anvendte teorier. Projektet tager som sagt udgangspunkt i de tre hypoteseområder, der repræsenterer de strukturelle rammer, som jeg ønsker at undersøge.

De teorier der anvendes i opgaven, fungerer således som et begrebsapparat, der benyttes i formuleringen af relevante spørgsmål til undersøgelsen samt i den videre analyse. Således har jeg anvendt både en teoretisk og empirisk tilgang til belysning af problemfeltet. På samme måde

udgør de ovennævnte tre hypoteseområder nogle begrebsmæssige konstruktioner, der bruges som spørgeramme for opgavens analyser. Teorierne er udvalgt dels på baggrund af de tre hypoteseområder, og dels som konsekvens af nogle af mine empiriske undersøgelser.

3.7. Abduktion

Projektet bygger således på en kombination af en deduktiv og induktiv tilgang, hvor udgangspunktet primært er deduktivt, men hvor analyserne af og til er mere induktive, og fører til en ny forståelse af den virkelighed jeg studerer. Denne kombination af deduktion og induktion kalder den kritiske realisme for abduktion. Via en pendling mellem teoretisk forståelse og empiriske iagttagelser går forskeren fra en beskrivende til en mere dybdegående forståelse af problemfeltet (Danermark 2006 i Andersen 2007:113).

3.8. Feltarbejdsmetode

3.8.1. Kvalitativ interviewundersøgelse

Jeg er gået til problemfeltet med nogle hypoteser om, at strukturelle rammer har direkte empirisk observerbare konsekvenser for socialarbejdernes arbejdsvilkår.

Omdrejningspunktet for min analyse blev således at undersøge, hvordan de strukturelt forankrede normative, organisatoriske og magtmæssige mekanismer, gennem deres virke i forskellige kontekster, producerer de empiriske resultater, jeg har fundet i min kvalitative undersøgelse. Jeg var interesseret i, hvilke mekanismer der var virksomme, og hvordan disse udspiller sig i konkrete situationer og processer. Jeg har valgt den kvalitative interviewmetode i mine interviews, da den bedst kan belyse dybden af virksomme mekanismers påvirkninger - frem for udbredelsen af disse. Jeg har ønsket at undersøge min egen specifikke vinkel på, hvordan de ovennævnte strukturelt forankrede generative mekanismer spiller ind i socialarbejdernes daglige arbejdsforhold.

3.9. Udvalgelseskræterier

Genstandsfeltet for undersøgelsen er forholdet mellem socialarbejdere og institutionelle rammer på Specialvejledningen i Horsens Kommune. Derfor retter mit blik sig mod de socialarbejdere, der har erfaring samt faglige og personlige kompetencer i forhold til løsning af sociale problemer.

Jeg har valgt at lave nogle interviews med socialarbejdere, som har kendskab til målgruppens sociale problemer. Jeg har imidlertid primært forsøgt at få fat i informanter med en del praksiserfaring ud fra formodningen om, at erfarne informanter besidder mere viden om

målgruppen, arbejdet med målgruppen samt organisatoriske erfaringer. Med andre ord har jeg udvalgt informanterne med en forventning om, at denne gruppes professionelle erfaringer med fordel kan belyse, hvordan mekanismer på det strukturelle niveau udmønter sig i konkrete situationer og processer i forholdet til socialarbejderens faglige praksis. Jeg udvalgte informanter fra en specialvejledning, der ligger indenfor landets grænser. Jeg har interviewet informanter, der arbejder på et konkret praksisniveau – nemlig specialvejledningsområdet. De socialarbejdere, som jeg har valgt, arbejder til dagligt med psykisk syge borgere. Denne gruppe er meget omfattende og inkluderer borgere, der har forskellige sociale problemer. Jeg har derfor ikke valgt at forholde mig til aldersgruppe, etnicitet og køn.

Jeg har talt med socialarbejdere, der ikke har en myndighedsrolle, men primært arbejder med rådgivning og vejledning af psykisk syge borgere samt leverer socialpædagogisk støtte til de overnævnte borgere, og som har viden om målgruppens karakter og tilbudsmuligheder. Jeg har gennemført et interview med tre informanter.

Følgende er en anonymiseret oversigt over informanterne.

Annette, 57 år, uddannet som pædagog i 1990, og siden 2010 ansat på Specialvejledningen i team psykiatri X.

Dorte, 37 år, uddannet ergoterapeut i 2008, har arbejdet siden 2010 inden for psykiatriområdet.

Karen, 59 år, uddannet social- og sundhedsassistent i 90'erne, og har arbejdet inden for psykiatri på Specialvejledning Horsens siden 2010. Har arbejdet indenfor lignende jobs siden 80'erne.

3.10. Gennemførelse af interviews

Jeg har interviewet mine informanter via den kvalitative interviewmetode med udgangspunkt i en semistruktureret interviewguide. Den kvalitative interviewmetode er valgt, fordi den er velegnet til at frembringe beskrivelser af informanternes egne oplevelser af problemfeltet.

Den semistrukturerede form på interviewguiden er valgt med det formål, at opnå en forståelse af informanternes subjektive oplevelser gennem en samtale, hvor de frit kan formulere deres meninger, og ikke udelukkende skal besvare spørgsmål i guiden. Dette medfører, at jeg som interviewer kan vælge at forfølge relevante udtalelser under det enkelte interview. Arbejdet med

en semistruktureret interviewguide giver mulighed for at komme med nogle relevante spørgsmål, som ikke er planlagte, men kræver samtidig, at interviewerens holder fast i interviewets undersøgelsesformål.

3.11. Databearbejdning og analysestrategi

Formålet med den kritiske realismes epistemologi er, at komme bag om fænomener og identificere virksomme generative mekanismer og disses betydning for det empiriske niveau. Dette har været min indgangsvinkel til databearbejdningen og analysen. Steinar Kvale har udarbejdet syv stadier i den kvalitative undersøgelsesmetode. Disse stadier er henholdsvis tematisering, design, interview, transskribering, analyse, verificering og rapportering.

Tematisering drejer sig om formålet med undersøgelsen, og om at indsamle empirisk viden om de generative mekanismer der ligger i strukturer samt mekanismernes virkning i praksis. I den sammenhæng har jeg udarbejdet en interviewguide, som overordnet er inddelt i teoretiske emner ud fra mine antagelser.

Spørgsmålene er efterfølgende dannet med udgangspunkt i disse tre emner. Disse emner er: faglighed, metoder & redskaber og Etisk overvejelse/magt. Efterfølgende har jeg transskriberet materialet for at sikre den bedst mulige korrekte afbildning af interviewsituationen. Derefter har jeg systematiseret det med udgangspunkt i temaerne i min interviewguide. Som jeg tidligere har beskrevet, er guiden udviklet på baggrund af mit hypotesearbejde, hvorfor min umiddelbare tilgang til empirien har været deduktiv, idet jeg vil belyse en tidligere kendt teoretisk og begrebsmæssig ramme. Nogle gange har jeg afdækket en ny viden, som har inspireret mig til inddragelse af ny teori. Dette har medført en mere induktiv tilgang i nogle sammenhænge. Analysen er således foregået som en vekselvirkning mellem en deduktiv og en induktiv tilgang til belysning af feltet.

Et grundlæggende vilkår i interviewsituationen og i fortolkningen af interviewene er den dobbelte hermeneutik (Danermark et. al. 1997:283). Denne er, som jeg har understreget tidligere, relevant i forhold til en kritisk realistisk tilgang. Det skal forstås sådan, at den sociale virkelighed, der studeres, både er socialt produceret (af tænkende, refleksive individer) og socialt defineret. Sidstnævnte betyder, at når virkeligheden studeres, gøres det ved at fortolke andres fortolkninger

af virkeligheden. Når jeg interviewer mine informanter om, hvordan de udfører socialt arbejde, må jeg forsøge at forstå deres opfattelse af feltet.

Med hensyn til pålidelighed og gyldighed i forbindelse med verificeringen af undersøgelsen har jeg under hele interviewprocessen været kritisk reflekterende i forhold til at bringe formål, design og analyse i harmoni med hinanden med henblik på at undersøgelsen var gyldig. Det har ikke været muligt for mig at gennemføre arbejdsgange, der i højere grad kunne have bidraget til at øge specialets reliabilitet eller pålidelighed. Her tænker jeg især på muligheden for at lave nogle deltagende observationer af interaktionen mellem socialarbejder og borger.

3.12. Makro-, meso- og mikroniveauerne i undersøgelsen

I analysen inddrages forklaringer på problemformuleringen på både makro-, meso- og mikroniveau. Makroniveauet repræsenterer samfundsmæssige og politiske strukturelle rammer, mesoniveauet i det sociale arbejde finder sted under de institutionelle rammer på en specialvejledningsafdeling, som jeg har fået belyst konkret via mine informanter. Microniveauet er de enkelte aktørers rolle, eksemplificeret med informanternes udtalelser om deres arbejde med målgruppen.

3.13. Begrænsninger i undersøgelsen

En overvejende begrænsning i undersøgelsen er, at den foregår i en bestemt specialvejledning med en bestemt organisatorisk ramme, hvor interviews med socialarbejdere, f.eks. i et andet specialvejledningsområde, ville give mulighed for at lave et komparativt studie og sikre et større datagrundlag. Undersøgelsen har derfor ikke så stor generel værdi, men kan dog alligevel anvendes til at pege på nogle tendenser omkring, hvordan de strukturelle rammer influerer på forholdet mellem socialrådgiver og borger.

I relation til tidligere præsentation af den kritiske realisme ligger der også en afgrænsning i forhold til, at problemfeltet konstitueres af et miks af mekanismer, der påvirker hinanden, når en hændelse sker. Dette betyder, at jeg allerede i mit valg af hypoteseområder, afgrænser mig fra at få viden om generative mekanismer på andre niveauer og i andre sammenhænge end dem, som har betydning for relationen mellem socialarbejder og borger på Specialvejledningen i Horsens.

Som jeg tidligere har påpeget, anser jeg relationen mellem socialarbejder og borger som en variabel, der i høj grad er kontekstuel bestemt. I min undersøgelse sætter jeg fokus på konteksten i form af udvalgte strukturelle rammer. Dette medfører imidlertid, at konteksten i min undersøgelse udelukker fokus på andre forhold, der selvsagt også har betydning for, hvordan det sociale arbejde udvikler sig.

3.14. Fakta boks om Specialvejledningen

Specialvejledningsafdelingen, som er mit empiriske genstandsfelt, hører under Horsens HPS område. Specialvejledningsafdelingen varetager hjælp, omsorg eller støtte samt optræning og hjælp til udvikling af færdigheder til personer, der har behov herfor på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer.

(<http://horsens.dk/~media/Publikationer/VoksenOgSundhed/MyndighedsafdelingenForVoksneHandicappedeOgAeldre/Kvalitetsstandarder/KvalitetsstandardforSocialpdagogiskbistandServicelevens85pdf.ashx>)

3.15. De lovmæssige rammer

§ 85. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde hjælp, omsorg eller støtte samt optræning og hjælp til udvikling af færdigheder til personer, der har behov herfor på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer.

(<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=175036>)

3.16. Socialt arbejde på specialvejledningsområdet

Jeg anser, som udgangspunkt, det sociale arbejde på specialvejledningsområdet, som værende det kommunalt forankrede professionelle arbejde, der udføres inden for rammerne af Serviceloven med de psykiske syge borgere på Specialvejledningen i Horsens kommune.

Dette er en bred beskrivelse af et meget nuanceret og komplekst sammensat arbejdsfelt, hvor mange forskellige professionelle arbejder i forskellige funktioner eksempelvis socialrådgivere, pædagoger, ergoterapeuter, lærere, social-og sundhedsassistenter osv. Jeg vil i dette kapitel konkretisere, at jeg definerer det professionelle sociale arbejde på specialvejledningsområdet i lyset af, dels nogle bagvedliggende problemforståelser i socialpolitikken og samfundsudviklingen, og dels af det sociale arbejdes menneskesyn, helhedssyn og etiske principper. Kapitlet udgør således et empirisk og teoretisk afsæt for de videre analyser i projektet.

Det sociale arbejde bygger på forskellige værdiopfattelser, rammevilkår og problemforståelser. Litteratur om socialt arbejde indeholder mange definitioner, der eksempelvis betegner socialt arbejde som en følge af ISW. Det sociale arbejde er således en kompleks størrelse at definere, også selvom vi tager udgangspunkt i socialt arbejde på specialvejledningsområdet. Projektet forsøger at navigere i den kompleksitet, som socialt arbejde på specialvejledningsområdet indgår i, gennem en forståelse af socialt arbejde som kontekstuel afhængigt og tæt forbundet med strukturelle vilkår.

Jeg tager det afsæt, at socialt arbejde hviler på og influeres af nogle antagelser om sociale problemers natur, idet det sociale arbejde som oftest beskæftiger sig med menneskers sociale problemer. På specialvejledningsområdet er det generelt de ovennævnte professionelle fagpersoner, der udfører det sociale arbejde. Af denne grund vil jeg i mit projekt placere det sociale arbejde i relation til en socialfaglig tilgang.

3.17. Professionelt socialt arbejde på specialvejledningens område

Det sociale arbejde på specialvejledningsområdet udføres som sagt af socialrådgivere, pædagoger, lærere, social- og sundhedsassistenter, ergoterapeuter osv., hvilket underbygges af min kvalitative interviewundersøgelse, hvor informanterne er af ovennævnte professioner. Det er et helt speciale i sig selv at definere socialarbejdernes professionelle faglighed, hvorfor jeg i det følgende vil begrænse mig til at præsentere helhedssynet og etikken som en central faglig tilgang i det sociale arbejde.

3.18. Helhedssyn i socialt arbejde

Helhedssynet er et centralt element i socialarbejdernes faglighed. Det anses ofte som en klassisk tilgang til socialarbejdernes funktion, hvor målsætningen er at tage højde for det enkelte menneskes hele situation og tilrettelægge den sociale indsats, så den drager omsorg for borgerens samlede livssituation (Egelund og Hillgaard 2004).

Helhedssynet er imidlertid ikke teoretisk forankret hos socialarbejderne, men opfattes snarere som et menneskesyn, der hviler på en holistisk opfattelse af mennesket.

Jeg anskuer helhedssynet, eller helhedsorienteringen i socialt arbejde på specialvejledningsområdet overordnet, som en socialfaglig tilgang til arbejdet, der hviler på et holistisk grundlag.

Det er et vigtigt rationale bag helhedssynet, at det operationaliseres i relation til den konkrete problemstilling, der arbejdes med. Hvis målet med det sociale arbejde er, at borgeren bliver styrket eller kompenseret i forhold til sin funktionsnedsættelse ift. at beherske eget liv, og at borgeren gennem individuel vejledning bliver bedre i stand til at få et hverdagsliv på egne betingelser og dermed opnår størst mulig indflydelse på egen tilværelse, hænger tingene sammen.

<http://horsens.dk/~media/Publikationer/VoksenOgSundhed/MyndighedsafdelingenForVoksneHandicappedeOgAeldre/Kvalitetsstandarder/KvalitetsstandardforSocialpdaagogiskbistandServiceLove85pdf.ashx>

4. Teoretisk overvejelse

4.1 Dømmekraftteori

Herunder vil jeg præsentere den personlige, den institutionelle og den sociale dømmekraftsteori, og dennes betydning for socialarbejderne, der foretager socialt arbejde i praksis på Specialvejledningen.

Inden jeg præsenterer Peter Højlund & Søren Juuls fortolkning af begrebet dømmekraft, vil jeg forholde mig til, hvad Michel Foucault, Pierre Bourdieu og andre forskere mener om den sociale kontrols former i socialt arbejde. Juul & Højlunds tilgang i forhold til magtanalysen har mange lighedspunkter med ovennævnte forskere. *Fælles er, at magten ikke først og fremmest analyseres som tvang eller myndighedsudøvelse, men som en snigende og tit utilsigtet kontrol i det stille*"(Christensen & Daugaard Jensen, 2001) (Højlund & Juul, 2006:65)

"Der tænkes her på forskellige bevidsthedskontrollerende og strukturelle magtformer, der sætter sig spor i menneskers tankeverden og får dem til at opfatte sig selv og verden på en bestemt måde" (Ibid.).

Peter Højlund & Søren Juul foretrækker begrebet dømmekraft, da det begreb har en særlig evne til at indfange dialektikken mellem samfund, institution og borger (Ibid.:66).

Magt kan udøves både legalt og illegalt i de sociale institutioner, men den vigtigste magt er den, der sætter sig igennem bag om ryggen på socialarbejderne, uden at de er bevidste om deres handlinger. Det handler om *"den magtform, der er ubevidst, usynlig for socialarbejderen og almindeligvis slet ikke opfattes som magt"* (Ibid.). Ifølge den franske filosof Michel Foucaults forståelse, så handler magt først og fremmest om *"at skabe menneskelige subjekter, der forstår sig selv og tænker på en bestemt måde"*.

"I den forstand kan man sige, at systemets magt er inderliggjort eller kropsliggjort i de menneskelige individer. Ifølge Foucaults perspektiv handler socialarbejderne aldrig frit, men underlagt tidens dominerende sandhedsregime. Dvs. hvad der her og nu italesættes som det rigtige. Sådanne konstruerede sandheder, der fx kan dreje sig om, hvordan man skal definere et socialt problem. Hvad der er "best practice", får over tid en selvindlysende karakter, der dominerer de institutionelle tankemåder og organiseringen samt indholdet i velfærdsinstitutioner, herunder også den sociale uddannelse". (Ibid.)

Som sagt findes der forskellige slags magtformer som er forbundet med hinanden, og særlig økonomiske rationaler afspejler i dag de tankemåder, der hersker i de sociale institutioner. (Ibid.) Herunder kommer *"forskellige former for bevidsthedskontrol ofte i form af velklingende paroler eller politisk signalgivning, der former socialarbejdernes tankeverden og sætter grænser for, hvad det er muligt for dem at tænke og handle"*.(Ibid.)

Pointen er, at socialarbejderne handler i konkrete sager, og deres handlinger er allerede formet af den aktuelle kontekst eller sandhedsregime. Ifølge Foucaults forståelse optræder socialarbejderne som systemrepræsentanter, der har til opgave at normalisere borgernes uhensigtsmæssige adfærd. (Ibid.:67-68)

"Som alternativ til Foucaults begreb vil Peter Højlund & Søren Juul derfor analysere magt i det sociale arbejde som noget, der udspiller sig i et spændingsfelt mellem den personlige, den institutionelle og den sociale dømmekraft". (Ibid.:68)

4.2 Den personlige dømmekraft

Den personlige dømmekraftteori handler om hvordan opvæksten og biologiske faktorer præger menneskets opfattelser, meninger og vurderinger, hvordan uddannelse og livserfaring spiller en

afgørende rolle for at danne den horisont, man anskuer verden ud fra. Samfundsmæssige situationer og institutionelle rammer påvirker den personlige dømmekraft, i den kontekst, dømmekraften opererer i. Mange socialarbejdere bruger dømmekraft, når de foretager deres socialfaglige praksis, men de tager hensyn til de regler og den kontekst, der gælder på deres arbejdsplads. Påvirkningen af den personlige dømmekraft foregår på flere forskellige måder. Den personlige dømmekraft kan påvirkes både af vaner, traditioner og regler og den kan også påvirkes af det fagligt bestemte mønster af fortællinger, normer og rutiner, der kommer fra institutionen, man arbejder i. Man overtager de fortællinger, normer og rutiner ubevidst og derved internaliserer man de elementer og socialiseres herefter ind i en verden af meninger, som man ikke selv har kontrol over. *"Socialarbejderen skal både reflektere over, hvad der er bedst for borgeren"*, om borgeren opfylder lovgivningens betingelser, og man skal handle i overensstemmelse med institutionsrammen. Den dømmekraft, som man trækker på, når man tager stilling til sådanne spørgsmål, er ikke udelukkende ens egen, men kommer også af det fremherskende samfundssyn (Højlund & Juul 2006: 68-69).

4.3 Den Institutionelle dømmekraft

Den institutionelle dømmekraft har fokus på hvordan og hvorledes socialt arbejde udføres i en institutionel sammenhæng. Begrebet refererer til institutionelle påvirkninger af socialarbejderen, via traditions- og fagligt bestemte mønstre af fortællinger, normer og rutiner. Institutionel dømmekraft er den dømmekraft, der har de holdninger og meninger, der hersker i institutionen (Højlund og Juul 2005:69).

Ifølge Juul og Højlunds teori er *"socialarbejdere ikke herre i eget hus, selvom de er udstyret med en række kompetencer til at træffe beslutninger i bestemte sager. Socialarbejdere påvirkes af den institution, de arbejder i, uanset om de vil det eller ej, og overtager ofte uden at være bevidst om det de fremherskende institutionsfortællinger"* (Ibid.).

"Den vigtigste påvirkningsmekanisme er således den kontrol, som er præget af institutionaliserede rutiner og tankemåder, og som udøves på socialarbejdernes dømmekraft" (Ibid.). Når socialarbejderen og borgeren mødes, kommer den sociale dømmekraft i spil. Både borgerens livshistorie, *"drømme og visioner og socialarbejdernes livserfaring, socialfaglige kundskaber og retslige forhold indgår heri"*. Sociale arbejder foregår i en institutionel sammenhæng, som er

præget af de vidensformer, der er på feltet. Det handler om *"økonomiske, politiske, administrative samt vane- og traditionsbestemte videns og magtformer, der sætter grænser for de etiske og omsorgsmæssige dele af det sociale arbejde"*.(Ibid.)

"Det sociale arbejde udspiller sig i et spændingsfelt mellem tre fortællinger". (Ibid.) Borgerens narrativ, som socialarbejderen skal forholde sig til, institutionsfortællingen, som er præget af feltets værdier eller en bestemt måde at løse problemet på. "socialarbejderfortællingen, der er socialarbejderens sammenfatning eller afvejning af elementer fra de to første – en afvejning, hun foretager med sin dømmekraft, der både påvirkes af den fortrolighedskundskab, der opstår i mødet med borgeren og den institutionelle dømmekraft" (Ibid:70).

4.4 Den sociale dømmekraft

Den sociale dømmekraft kan forklare, hvordan institutionelle herredømmeforhold får socialarbejderne til at handle anderledes, afhængigt af om han eller hun handler som privatperson eller som socialarbejder i en offentlig institution. Et menneskes adfærd flytter sig fra A til B alt efter det normative indhold i det offentlige rum der handles i.

"Dømmekraften indeholder en regulativ ide, der er den horisont, som omfatter og omslutter alt det, som er synligt fra et bestemt felt".(Ibid. 70) Den regulative idé fortolker viden og fagkundskab samt afmærker grænser i forhold til den fortrolighedskundskab som følger af situationen. Man kan begynde med her at forstå, hvad det vil sige at have viden og indsigt i det sociale rum. *"Viden, der indgår i det sociale arbejde, er kontekst betinget". Det betyder, at her kan man se "resultatet af en anerkendelseskamp om samfundsværdier og den institutionelle dømmekraft"*. (Ibid.)

Fortrolighedskundskab er en speciel, men helt basal form for viden, *"som bygger på menneskets evne til at træder ind i andre menneskers liv og der etablere en forståelse af situationen"*. (Ibid.)

"Her tales om dømmekraftens anerkendelselement. Her taler man om, hvordan socialarbejdernes evne er til at bygge det sociale arbejde på borgerens vision om det gode liv". Hvis fortrolighedskundskaben inddrages i det sociale arbejde, kunne prognosen for, at arbejdet vil lykkes, forbedres (Højlund & Juul 2005:70-71).

5. Governmentality

Den engelske sociolog Mitchell Deans tilgang til governmentality studiet indebærer en særlig magtanalyse, som er inspireret af Michel Foucault og hans forståelse af magtens former i det moderne samfund (Dean, 2010;11).

"Magten udgår ikke fra et center; magt udøves i decentraliserede relationer; magt udøves på frie individer med henblik på at forme eller "sikre" deres handlingsudfoldelse; og, ikke mindst sandhedens produktion og magtudøvelse er gensidigt betinget" (Ibid.).

Dette er Foucaults udlægning af magtens karakter, og Deans governmentality-begreb kan betragtes som en videretænkning af dette. I det følgende vil jeg præsentere en definition af governmentality ved hjælp af udtrykket 'conduct of conduct'.

5.1 Styring som 'conduct of conduct'

Overordnet set betyder ordet *conduct* "at føre, dirigere eller guide og kan betegne en eller anden form for kalkulation af, hvordan dette skal foregå" (Ibid.: 43).

I udtrykket 'conduct of conduct' er der flere betydninger. Verbet "to conduct oneself" henviser eksempelvis til den etiske eller moralske betydning, som handler om passende ledelse i en bestemt situation, mens ordet som substantiv henviser til vores adfærd og opførsel. Som substantiv får ordet ligeledes ofte en betydning af selvledelse (Ibid.: 43). I forståelsen af styring som conduct of conduct opfattes styring som:

"Styring kan være en hvilken som helst form for kalkuleret og rationel aktivitet. Den udføres af en mangfoldighed af autoriteter og organer, benytter sig af en mangfoldighed af teknikker og vidensformer og søger at forme vores adfærd ved at operere gennem vores ønsker, interesser og overbevisninger. Styring udøves med henblik på specifikke, men skiftende mål og har relativt uforudsigelige konsekvenser, effekter og resultater" (Ibid.: 44).

Styring indebærer mange forskellige aspekter som eksempelvis de aktører, der opererer i styringspraksisser, de midler og vidensformer der bruges til at styre med, de aktører der søges styret, styringens hensigt og mål samt de effekter, styringen resulterer i (Ibid.).

Ifølge Dean betyder styring de forskellige måder, hvor menneskers adfærd på kalkuleret vis forsøges formet ved påvirkning af deres ønsker, forhåbninger, interesser og overbevisninger. Ligeledes betyder det vidensformer, teknikker eller andre midler, der anvendes til at styre de mennesker, der skal styres, og den menneskelige adfærd, der skal reguleres (Ibid.).

Intentionen er at få den enkelte til at føle sig ansvarlig for egne handlinger, og at lade den enkelte lede sig selv i retning af samfundsønsket, som Dean kalder *conduct of conduct*. (Ibid.)

Individet opfattes altså som et autonomt individ, som har mulighed for at regulere egen adfærd (Dean 2010: 43). Ved at betegne styring som *conduct of conduct* kan den styrede samtidig opfattes som styrende, hvis den pågældende aktør udøver selvstyring over egen adfærd. Styring handler altså ikke blot om, hvordan vi styrer andre, men også om, hvordan vi styrer os selv (Ibid.: 46). En analyse af styring kommer således til at bestå i:

“at analysere de praksisser, der søger at forme, skulpturere, mobilisere og operere gennem individers eller grupper valg, ønsker, lyster, forhåbninger, behov og livsstil. Det er altså et perspektiv, der søger at forbinde spørgsmål om styring, politik og administration af kroppen, livet, selvet og individet” (Ibid.: 46).

I forståelsen af styring som *conduct of conduct* ligger der en opfattelse af individet som værende en aktør, der er fri til at handle og tænke på baggrund af egen fri vilje, hvilket vil sige, at styringen derved bliver noget, der søger at give friheden form (Ibid.: 48).

Styring handler altså om at forsøge at forme frie individers handlinger. Dette er ligeledes et kendetegn ved liberale styreformer, i hvilken forbindelse de styredes frihed ofte anskues som et middel til at opnå et givent mål (Ibid.: 50).

I litteraturen eksisterer der to forskellige betydninger af *governmentality* begrebet, den ene fokuserer på relationen mellem styring og viden, mens den anden er historisk funderet og retter sig mod en strukturel beskrivelse af moderne styring på samfundsniveau. Følgende vil være en beskrivelse af begrebets første betydning, da det er den, jeg anvender i projektet. Grunden til jeg har valgt at anvende dette begreb er, at det bedre kan forklare bagvedliggende rationaler som er koblet ind i HPS-strategien, og det fortæller os også, hvordan HPS-strategien former den professionelle socialarbejder ved hjælp af uddannelse, kurser og fortællinger.

Governmentality handler grundlæggende om styringsmentaliteter, og om hvordan styring tænkes. Den tænkning, der er forbundet med styring, er noget kollektivt og relativt selvfølgeligt, og kan derfor ikke uden videre undersøges af de pågældende styringspraktikere (Ibid.: 51).

Styringsmentaliteter kan ikke nødvendigvis afgrænses til konkrete grupper, men det at tænke styringsmentaliteter betyder snarere *"at den måde, vi tænker magtudøvelse på trækker på de teorier, idéer, filosofier og videns former, som indgår i vores sociale og kulturelle produktion"* (Ibid.: 52).

"Governmentality-studier er optaget af, hvordan tænkning fungerer inden for vores organiserede måder at handle på - vores praksis-regimer - og af tænkningens ambitioner og effekter (Foucault 1991b)" (Ibid.: 54).

Sagt med andre ord, er *"governmentality analytikere interesserede i at analysere den tænkning, som er indlejret i de programmer eller praksisser"*, der søger at styre og danne den menneskelige adfærd".(Ibid.)

5.2 Praksisregimer

I forlængelse af begreberne om conduct of conduct og governmentality introducerer Mitchell Dean begrebet praksisregimer:

"Der er tale om praksisregimer, når der eksisterer et relativt stabilt felt af korrelerede synligheder, mentaliteter, teknologier og aktører, der tilsammen udgør en slags indforstået referencepunkt for enhver form for problematisering. For så vidt disse regimer vedrører regulering af adfærd, falder de ind under governmentality analysernes genstandsfelt" (Dean 2010: 67).

Praksisregimer er altså kendetegnet ved, at de udgøres af en række faktorer, der stemmer overens, og som har til formål at regulere menneskelig adfærd. Dean beskriver praksisregimer som værende *"de relativt sammenhængende og organiserede måder, hvorpå vi på et givent tidspunkt og på et givent sted tænker, praktiserer og reformerer aktiviteter så som omsorg, administration, rådgivning, sygepleje, afstraffelse og uddannelse osv."* (Foucault 1991b)" (Ibid.: 58).

Praksisregimer indbefatter forskellige måder at begribe sandheden om forskellige fænomener på. Måden hvorpå disse sandheder opstår, er centrale for governmentality analytikken at beskæftige sig med. (Ibid.).

"eftersom praksisregimer kun delvist omfatter de former for viden og sandhed, som definerer deres operationsfelt, og som kodificerer, hvad der kan vides, og eftersom disse praksisregimer gennemskæres af alle mulige programmer, der søger at reformere dem så må denne materialisme beskæftige sig med tænkning. Praksisser er altså interessante, såfremt de eksisterer i tænkningens modus - idet vi betragter tænkning som et ikke-subjektivt, teknisk og praktisk domæne" (Ibid.: 71).

Opsamlende kan praksisregimer beskrives som et analytisk redskab, som kan afgrænse et styringsanalytisk genstandsfelt. Man problematiserer, hvordan tænkning og styring fungerer, for derigennem at kunne beskrive, hvordan mennesker skabes som forskellige aktører med bestemte kapaciteter og handlemuligheder (Ibid.: 70). *"Eller anderledes formuleret: at stille 'hvordan'-spørgsmål til styring er at analysere styring gennem dens 'praksisregimer'"* (Ibid.: 70).

5.3 Governmentality analytikkens fire dimensioner

For at kunne finde ud af, hvordan styringen eksisterer og foregår, og hvordan et praksisregime søger at imødekomme dets målsætning, er det nødvendigt at inddrage Mitchel Deans analytiske dimensioner af governmentality-begrebet. Moderne styring handler om at styre på en sådan måde, at bestemte subjekter konstrueres. Analysen søger at udfolde, hvordan viden og magt forbindes på specifikke måder med specifikke konsekvenser for de aktører, der er målet for denne styring (Ibid.: 15).

"Governmentality analyser beskæftiger sig med tænkning, således som den forbinder sig med og indlejres i tekniske redskaber, praksisser og institutioner rettet mod at forme og omforme adfærd. At analysere styringsmentaliteter er således at analysere tænkning, som er gjort praktisk og teknisk" (Ibid.: 54).

Det er således tænkningen, der er analysens centrale fokus. For at afgrænse analysens genstandsfelt yderligere er det nødvendigt at undersøge disse styringsmentaliteters forankring i specifikke praksisregimer. Som jeg tidligere har nævnt, er praksisregimer defineret som historisk

konstituerede samlinger af måder, hvorpå vi tænker og skaber de forskellige sandheder, der er indlejret i vores forskellige samfundspraksisser.

”Den undersøger, hvordan et sådant regime på én gang afføder og trækker på bestemte former for viden, og hvordan det - som konsekvens heraf - bliver gjort til genstand for diverse reformprogrammer og forandringsbestræbelser. Den undersøger regimets tekniske eller teknologiske dimension og analyserer de karakteristiske teknikker, instrumenter og mekanismer, hvormed regimets praksisser opererer, søger at realisere deres mål og opnår en række effekter” (Ibid.: 58-59).

Den viden, praksisregimerne på én gang afføder og trækker på, samt de teknikker, instrumenter og mekanismer regimerne anvender for at realisere deres styringsrettede mål, inkluderer Dean i sin analyse. Han kategoriserer disse elementer af praksisregimet i fire analytiske referencepunkter eller dimensioner:

”1. bestemte former for iagttagelse, måder at se og erkende på

2. bestemte måder at tænke og spørge på, baseret på bestemte begreber og procedurer for produktionen af sandhed.

3. bestemte måder at handle, intervenere og styre på, funderet i bestemte former for praktisk rationalitet (’ekspertise’ og ’knowhow’), baseret på bestemte mekanismer, teknikker og teknologier.

4. bestemte måder at skabe subjekter, selv’er, identiteter, individer eller aktører på” (Ibid.: 61).

Hver dimension er relativt autonom, da det ifølge Dean ville være forkert at reducere ét praksisregime til én af analytikkens dimensioner. Således skal de fire dimensioner forstås som fire dialektiske elementer, der sammen skaber analysen af et praksisregime – de forudsætter altså hinanden (Ibid.: 75-76).

Den første dimension handler om praksisregimers synlighedsfelter, altså *”hvilke ’lyskilder’ der anvendes til at oplyse, definere og sløre bestemte objekter” (Ibid.:72).* Analysen af disse synlighedsfelter gør det muligt at få øje på hvem og hvad, der skal styres, hvordan autoritetsrelationer konstitueres i praksisregimets praksisser, hvordan forskellige aktører skal

forbindes med hinanden, og hvilke problematikker, der eksisterer i praksisregimet, samt hvilke mål det søger at opfylde (Ibid.).

Den anden dimension fokuserer på styringens tekniske egenskab. Her spørger governmentality – litteraturen til hvilke midler, teknikker, teknologier og begreber ved hvis hjælp magten bliver etableret og styring implementeret. *"Hvis styring skal opnå mål eller søge at indfri værdier, må den anvende tekniske midler. Disse tekniske midler udgør en betingelse for at styre og sætter samtidig grænser for, hvad der er muligt at gøre"* (Ibid.:73).

Den tredje dimension beskæftiger sig med forholdet mellem sandhed og tænkning. Denne dimension indeholder en analyse af de former for viden, som både affødes af praksisregimets operationalisering, men som også er med til at informere det. Det handler om at kortlægge hvilke former for tænkning, viden, ekspertise, strategier og rationaler, der bringes i anvendelse (Ibid.: 72). Hermed søger analytikken at svare på spørgsmål såsom: *"Hvordan søger tanken at transformere disse praksisser? Hvordan afføder disse styringspraksisser specifikke former for sandhed? Hvordan søger tanken at gøre bestemte emner, domæner og problemer styrbare?"* (Ibid.).

Den sidste og fjerde dimension handler om skabelsen af 'identiteter', og undersøger hvordan styringsmentaliteterne søger at optimere muligheden for, at bestemte subjekter påtager sig og bliver styret af bestemte identifikationer. Dimensionen fokuserer på, hvilke former for personligheder, selv'er og identiteter, der forudsættes og søges fremelsket i et givent praksisregime (Ibid.: 75).

"De er succesfulde, for så vidt som disse aktører kommer til at opleve sig selv gennem sådanne kapaciteter (fx som havende kapaciteten til at foretage en rationel beslutning) kvaliteter og statuspositioner fx som aktiv medborger" (Ibid.: 75).

Analysens fjerde dimension beskriver altså hvilke subjekt positioner, det er nødvendigt for aktørerne at identificere sig med for at deltage i praksisregimets forskellige praksisser. Sagt på en anden måde, er målet for et praksisregime, at dets aktører/subjekter udøver en selvstyring, der svarer til de sandheder og logikker, der er dominerende i praksisregimet. Mitchell Dean forstår

begrebet subjekter som noget, der opstår inden for tænkningens modus, hvorfor det er i en analytisk kontekst, at subjekt positionerne skal forstås.

"De former for identitet, der promoveres og forudsættes i diverse styringspraksisser og styringsprogrammer bør ikke forveksles med et virkeligt subjekt, en virkelig subjektivitet eller subjekt position, dvs. med et subjekt, som er disse praksissers slutpunkt eller endestation og konstitueres gennem dem. Styringsregimer determinerer ikke subjektivitetsformer" (Dean 2010: 75).

6. Problemforståelse

Herunder vil jeg præsentere to slags sociale problemforståelser, som kan hjælpe læseren til at se, hvilken slags forståelse der ligger til grund, når socialarbejderne udfører deres arbejde på Specialvejledningen på nuværende tidspunkt. Her kan man også se, hvordan socialarbejderne ubevidst arbejder ud fra en bestemt social problemforståelse.

De to perspektiver er: Den skandinaviske sociale problemforståelse og den amerikanske sociale problemforståelse, som er individuelt kendetegnede genetiske, biologiske, psykologiske og moralske faktorer og disse er determinerende for, at der opstår sociale problemer (Meeuwisse & Svärd 2004).

6.1 Den skandinaviske sociale problemforståelse

Her er udgangspunktet, *"at strukturelle faktorer, såsom samfundets organisering, strukturering og ændring pr. definition medfører sociale problemer, som det er socialarbejdernes opgave at kompensere for gennem distribuering eller redistribuering af samfundets goder eller services"*. (Hutchinson og Oltedal 2002)

"Den selvstændige teoriudvikling i Skandinavien vedrørende sociale problemer er først og fremmest foregået i direkte forbindelse med udviklingen af velfærdsstaten"(Olofsson:1997) (I Meeuwisse & Svärd bog s.75)

Den skandinaviske sociale problemforståelse har en marxistisk inspireret tilgang. ” I det skandinaviske velfærds perspektiv betragtes sociale problemer som velfærds mæssige mangeltilstande, der først og fremmest er økonomiske, men hvor sociale og psykiske mangeltilstande senere medinddrages” (Ibid.).

Når velfærd således defineres som opfyldelse af materielle, sociale og psykiske behov, defineres sociale problemer som manglende tilfredsstillelse af samme behov. Den finske sociolog Erik Allardt forsøger i sin undersøgelse at indkredse indholdet i velfærden ved hjælp af de tre begreber: at have, at elske og at være. Hillgaard og Keiser fremlægger med dette udgangspunkt den opfattelse, at sociale problemer består i: (Ejrnæs, Guldager et.al.2004:14)

- ”Ikke at have, dvs. At der er uopfyldte behov med hensyn til indkomst, bolig, helbred eller uddannelse. Her kan man se den materielle side af velfærden.
- Ikke at elske eller være elsket, dvs. At der er uopfyldte behov med hensyn til kontakt med familie, venner og naboer. Den sociale side af velfærden.
- Ikke at være, dvs. Der er uopfyldte behov med hensyn til at være anset eller have prestige og kunne udvikle sig selv. Den psykiske side af velfærden”. (Ibid. 2004 s. 14)

I forlængelse af den skandinaviske problemforståelse vil jeg inddrage T-Marshals medborgerskabsforståelse som forstærker den Skandinaviske velfærdsmodel som sit universelle standpunkt. Ved hjælp af T-Marshals medborgerskabsteori vil jeg prøve, at redegøre for, hvordan problemforståelsen opfattes og hvordan problemet skal løses.

6.2 Den Universale medborgerskabsforståelse

Den Universale medborgerskabsforståelse er bearbejdet af T.H. Marshal. Marshals motiv bag denne teori er, at den moderne velfærdsstat skulle ruste borgeren med civile, politiske og sociale rettigheder. Dvs. at Marshalls medborgerskabsbegreb refererer til en samfundsmæssig situation, hvor velfærdsstaten skulle udvikles for at kunne håndtere problemer som klasseuligheder, problemer med forskelle i indkomst, hvor indtægten eller økonomien blev den barriere, der hindrede mennesker i, at kunne udnytte deres kapacitet i forhold til uddannelse og i at få

behandling for sygdom, samt problemer med, at mennesker oplevede fattigdom på grund af alder, arbejdsløshed eller sygdom (Elm Larsen & Iver Hornemann Møller, 2004:166-167).

Diskursen i den Skandinaviske/Universale medborgerskabsforståelse er baseret på T.H. Marshalls idéer og står i modsætning til diskursen om den ideale borger, som betragter individer som selvstændige borgere, der kan træffe beslutninger ved hjælp af rationelle tanker. Hovedvægten ligger i den sociale dimension, som betoner lige status med hensyn til rettigheder og ansvar. Borgeren skal stå til rådighed for arbejde, og modtager ydelser fra samfundet, primært organiseret gennem statslige institutioner. Medborgerskab kræver derfor, at der er politiske rettigheder, der sikrer, at enkeltpersoner uanset indkomst kan realisere deres rettigheder. Sådanne rettigheder kan omfatte lige muligheder og adgang til universel social beskyttelse, sundhed, uddannelse, boligforhold og andre sociale tjenester. De civile rettigheder er borgerens rettigheder: ytringsfrihed, religionsfrihed, ejendomsret etc. (Ibid.).

6.3 Den amerikanske forståelse af sociale problemer

Den amerikanske forståelse af sociale problemer er præget af en psykologisk forståelse af sociale problemer. Psykologisk forståelse indeholder eller karakteriserer de elementer som nævnes herunder.

Psykologien identificerer således fire forskellige typer af teorier:

1. *"Den sociale læringsteori, der lægger vægt på fejl i den tidlige opbygning af en stærk afvigelseshæmmende bevidsthed.*

2. *Den neo-freudianske teori, der hævder, at afvigende handlinger (herunder kriminalitet) skyldes et underudviklet overjeg.*

3. *Den behavioristiske personlighedsteori der henviser til nedarvede personlighedsmæssige faktorer samt kompetence til indlæring af betinget responser*

4. *Moralteorien som henviser til mangelfuld udvikling af moralsk dømmekraft". (Meeuwisse & Svärd 2004:70-71)*

Jeg mener, at det kan være problematisk, at den amerikanske forståelse af sociale problemer henviser problemet til svagheder eller patologier hos det enkelte individ - eksempelvis psykiske

syge borgeres manglende vilje eller motivation, eller særlige problemer i visse sociale grupper eller kulturer (Ibid.). Nedenfor defineres den amerikanske kontekst ud fra ovennævnte forståelse af sociale problemer på følgende måde:

”Når de fleste mennesker i et samfund er enige om, at der eksisterer en tilstand, som truer livskvaliteten og deres mest påskønnede værdier, og de også er enige om, at der bør gøres noget for at forbedre denne tilstand, så siger sociologer, at samfundet har defineret denne tilstand som et socialt problem”. (Ejrnæs, Guldager, et.al. 2004: 19-20).

I forlængelse af ovenstående forståelse af sociale problemer, vil jeg i dette afsnit beskæftige mig med at redegøre for sammenhængen mellem den rationale medborgerskabsforståelse og HPS-strategiens intention, som er socialarbejdernes operationelle område til at løse sociale problemer. I dette tilfælde har jeg valgt de rationale medborgerskabsteorier, som kan forklare bagvedliggende rationaler, der tæller i forhold til HPS-strategien. Jeg mener, at den rationale medborgerskabsforståelse, som jeg vil præsentere herunder, er dominerende i de danske velfærdsinstitutioner, bl.a. på HPS-området.

6.4 Den uafhængige medborgerskabsforståelse

Det uafhængige medborgerskabsbegreb stammer fra det klassiske marked – en liberalistisk forståelse, hvor der lægges vægt på konkurrencer i markedet og den rationelle individualisme.

”Indenfor denne diskurs er vægten på den rationelle individualisme. Det rationelle individ tager løbende beslutninger med henblik på at maksimere egen velfærd. Beslutningerne er baseret på naturlige kompetence, teknisk kompetence, viden og information. Individet forstås som værende bevidst om omkostningerne ved forskellige valgmuligheder og som værende villig til at ’betale’ for konsekvenserne af sine valg”(Bilag 2)

Individer træffer afgørelse på grundlag af naturlige og tekniske kompetencer, og evnen til at tilegne sig information. Han eller hun er opmærksom på de muligheder omkostninger og fordele mellem forskellige muligheder, og fortrækker at leve med uretfærdigheden af markedet snarere end uretfærdigheden af politik. Markedet diskriminerer ikke andet end gennem prismekanismen, og det er at fortrække frem for vilkårlige politiske beslutninger med henblik på at opfylde de fleste pressionsgrupper med nogle ideologier omkring et ”retfærdigt samfund”. Den uafhængige medborgerskabsforståelse har ingen vision om et retfærdigt samfund. I denne forståelse eller i

den neoliberalistiske tilgang betragtes den enkelte borger som et ressourcestærkt individ, og han/hun skal selv træffe afgørelser deres eget liv.

"Nøgleordene for det uafhængige medborgerskab er minimalt reguleret samfund, valgfrihed, konkurrence, markedsøkonomi, rationelle beslutninger og individuel velfærdsmaksimering"
(Gynnerstedt 2001:343). (Ibid.)

7. Projektets grundlag

7.1 Indledning

I det følgende præsenterer jeg HPS-strategiens hovedpunkter, som skal gennemføres fra 2015 til 2018 på området Handicap, Psykiatri og Socialt udsatte (HPS). HPS-strategien er mit genstandsfelt og emnet for mit projekt. Her vil jeg undersøge, hvordan socialt arbejde udføres, og hvordan socialarbejdernes arbejdsvilkår ser ud, når de arbejder med deres socialfaglige praksis.

7.2 HPS-strategien

Strategien er en overordnet plan for, hvordan HPS udvikler sig fra i dag til den position, som HPS ønsker at indtage i fremtiden. Planen angiver således en fælles retning i form af fælles mål og afgørende aktiviteter. Strategien afløser HPS' strategi 2011-2014.

Strategiplanen er formuleret med inddragelse af de tanker og visioner, som tegnes af Velfærds- og Sundhedsudvalgets Udvalgsplan 2014-2017, "Alle skal med - målsætninger for de mest udsatte frem mod 2020", "Ligeværd - nyt fokus for indsatsen for mennesker med psykiske lidelser" samt "Sundere liv for alle - nationale mål for danskernes sundhed de næste 10 år".

Velfærds- og Sundhedsudvalget i Horsens Kommune har udarbejdet en udvalgsplan 2014-2017, hvor der redegøres for følgende målsætninger for området:

- Styrke deltagelse af netværk og pårørende til borgere med alvorlige sindslidelser

- Styrke samarbejdet og sammen-tænkningen mellem socialpsykiatrien, misbrugsområdet og behandlingspsykiatrien.
- Videreføre beskæftigelses- og fritidsstrategien med fokus på, at alle har ret til et aktivt liv
- Videreudvikle tilbuddene til borgere med senhjerneskode for at øge deres livskvalitet
- Understøtte borgernes mulighed for at danne netværk gennem gruppeforløb
- Udnytte potentialet i ny teknologi.

Kerneopgaven er at have fokus på forløsning af borgerens potentiale og derved sammen med borgeren understøtte borgerens mulighed for, at leve et så selvstændigt og aktivt liv som muligt.

Principperne for det menneskesyn, medarbejderne i HPS arbejder ud fra er, at borgeren har ret til selvbestemmelse og ansvar for eget liv:

- Den grundlæggende tilgang er, at den enkelte borger kan udvikle sig og mestre sit eget liv
- At medarbejderne ser borgeren som et helt menneske med et fuldt liv
- Det er respektfuldt at stille krav. Hvis der ikke stilles krav, kan det opfattes som ligegyldighed
- Det er borgerens drømme, behov og mål, ikke systemet, der styrer praksis

De metoder, som anvendes i HPS er baseret på:

- Udvikling, Resultat- og effektmåling, kvalitetssikring, forskning/praksis-forskning
- At medarbejderne holder sig ajour og tilegner sig ny viden indenfor relevante områder

”Der ses en stærk bevægelse væk fra at definere velfærden og velfærdsorganisationernes

kerneopgave som den faglighed, vi putter ind til et fokus på den forskel, vi skal skabe sammen med borgeren”

Citat: Klaus Matthiesen, FTF

Vision

”HPS på Danmarkskortet som dem, der skaber de bedste resultater sammen med borgerne – for de færreste ressourcer per borger”

Bedst – for mindst

Hvad betyder det for vores organisation

- Vi skal dokumentere de resultater, som vi skaber.
- Vi skal være konkurrencedygtige på pris og kvalitet.

Vi skal kontinuerligt stræbe efter at trimme vores processer, så vores tilbud fremstår som de mest effektive og målrettede. For at indfri HPS Strategi 2015-2018 vil HPS have fokus på følgende strategiske temaer:

- Tema 1: Forløsning af borgerens potentiale og oplevelse af service
- Tema 2: Øget markedsandel og konkurrencedygtig på pris og kvalitet
- Tema 3: Merværdi for mindre version 2.0 – frigøre ressourcer til udvikling
- Tema 4: Organisatorisk udvikling, der understøtter tema 1-3

Tema 1: Forløsning af borgerens potentiale og oplevelse af service

Mål:

Vores kerneopgave er at bidrage til at forløse borgerens potentiale. Vi understøtter borgerens

mulighed for at leve et så selvstændigt og aktivt liv som muligt, med minimeret behov for offentlig hjælp.

Borgerne har individuelle behov, ønsker, drømme og mål. Derfor skal det enkelte tilbud give større differentiering og specialisering på udvalgte områder. Vi skal fokusere på samspillet mellem borger, familie, arbejde/uddannelse, fritid/netværk, sundhed, bolig og velfærdsteknologiske løsninger.

Borgeren skal tilbydes en helhedsorienteret indsats, hvilket kræver et øget fokus på samarbejde inden for rammerne af HPS, samt i samarbejdet med både kunder, andre leverandører og civilsamfundet. Der skal tilstræbes en tovholder for borgeren i deres møde med HPS.

Dette skal understøttes af en visualiseret forløbsbeskrivelse for den enkelte borger.

HPS skal være kendt for et mindset med følgende **resultater**:

- Ændret rolle for frontmedarbejdere – mere facilitator, mindre udøver
- Fastholde et stærkt fokus på tværorganisatoriske løsninger
- Udvikling af fælles indsigt i det, der virker og understøtter borgeren
- Nye og ændrede indsatser, der forløser borgerens potentiale

Horsens Kommunes resultat- og effektmålingsværktøj er fundamentet i arbejdet i HPS

Tema 2: Øget markedsandel og konkurrencedygtig på pris og kvalitet

Mål:

Kapacitet og kompetencer bliver udbredt/udnyttet til gavn for borgere og omverden. Det sker i henhold til vision og med henblik på at bevare en udviklende, kompetent og solid organisation.

Vi vil øge HPS' omsætning med 20 % i perioden 2015-2018 via nedenstående tiltag samtidig med, at Horsens Kommune oplever samme eller mindre enhedspriser. Det skal ske via:

- Udvalgte tilbud til Region og kommuner i hele landet: 7 mio. kr.

- Udvalgte tilbud til andre - Fængsler, VISO med videre: 13 mio. kr.
- Udvalgte ydelser til Horsens Kommune: 30 mio. kr.

Derfor iværksættes følgende **aktiviteter**:

- Øget organisatorisk markedsorientering
- Undersøgelse af eventuelle nye målgrupper inden for den overordnede målgruppe
- Måltrettede bæredygtige investeringer i nye ydelser, tilbud og metoder
- Sikre tilstedeværelsen af nøglekompetencer i HPS-organisationen
- Kontinuerlig motivation, tiltrækning og fastholdelse af nøglemedarbejdere

Der skal være gennemsigtighed i vores tilbud. Derfor gennemføres en økonomisk og kvalitativ gennemgang af alle HPS-tilbud gennem en struktureret benchmarking. De tilbud, som ikke er konkurrencedygtige, vil blive vurderet i forhold til opgaveporteføljens helhed.

Tema 3: Merværdi for mindre v. 2.0 – frigøre ressourcer til udvikling

Mål:

Optimering af arbejdsgange svarende til 15 mio. kr. ekskl. effektivisering jf. den økonomiske politik vedr. 2014 - 2017 (1 % årlig optimering til og med 2017). Den yderligere optimering skal primært ske ved at identificere nye, gode og hensigtsmæssige løsninger. Følgende initiativer skal bidrage til opnåelse af dette mål:

- Vi skal udvikle løsninger i driften, der understøtter hurtig omstillingsevne i forhold til kapacitetstilpasning og tilbudsindhold.
- Mere effektiv opgaveløsning via procesoptimering og implementering af ny teknologi.
- Øget fleksibilitet - koordinerede ansættelser i HPS.

- Harmonisering af relaterede udgifter (indkøb, IT, rengøring, løn, uddannelse m.m.).
- Fokus på valget af faggrupper til de enkelte opgaver.
- Evaluering på opgaveplacering ift. kompetencebehov

(inhouse/outhouse).

- Forebyggelse og investering, så vi med vores viden kan bidrage til, at borgeren forbliver i "normalområdet".

Tema 4: Organisatorisk udvikling, der understøtter tema 1-3 (1)

Mål:

For at understøtte de forandringer, der beskrives i tema 1-3, er der behov for udvikling og justeringer i forhold til den eksisterende organisation.

- Der er overordnet behov for følgende organisatoriske fokuspunkter:

Målrettede bæredygtige investeringer i nye ydelser, tilbud og metoder

Markedsførings- og kommunikationssupport

- Øget markedsorientering i HPS-organisationen
- Øget fokus på kundens behov og ønsker
- Vurdering af eventuelle nye målgrupper inden for den overordnede målgruppe
- Skærpelse af tilbud, synliggøre og dokumentere udbytte/effekt
- Sikre tilstedeværelsen af nøglekompetencer i organisationen
- Kontinuerlig motivation, tiltrækning og fastholdelse af nøglemedarbejdere

Tema 4: Organisatorisk udvikling, der understøtter tema 1-3 (2)

Fire essentielle lederkompetencer:

Sætte og fastholde retning:

- Sikre det ønskede mindshift i de respektive områder
- Sætte fokus på markedsorientering

Eksekvere effektivt:

- Overblik, skarp prioritering og fokuseret gennemførelse af forandringer
- Definere og præcisere ansvar, roller og opgavefordeling

Bygge bro:

- Mellem delområderne og fællesfunktioner baseret på definition af

behov og løsning

- Udnytte "Best Practise" på tværs af organisationen

- Opgaven som både sælger via netværk og opfølgende sælger

Frigøre energi:

- Udvikling og innovation
- Automatisere opgaver
- Optimere arbejdsgange
- Frigøre mental energi

Tema 4: Organisatorisk udvikling, der understøtter tema 1-3 (3)

Fire essentielle medarbejderkompetencer:

Sætte og fastholde retning:

- Arbejder målrettet mod det ønskede mindshift i de respektive områder
- Omsætter det komplekse til tydelig tale og handling – skaber mening
- Kan forklare mening med ny strategi eller indsats, så det giver mening for dem, forandringen har betydning for

Eksekvere effektivt:

- Bidrager konstruktivt til gennemførelse af forandringer
- Medarbejderen er konstruktiv løsningsorienteret

Bygge bro:

- Fokusere på løsninger i fællesskab med borgeren og andre. Løsning findes i kombination af faglige, menneskelige, teknologiske og sociale ressourcer

Frigøre energi:

- Tager ansvar for optimering af arbejdsgange og bidrager konstruktivt til at frigøre tid til udvikling
- Fungerer som facilitator og har fokus på borgerens ressourcer sammen med borgeren, i borgerens netværk, i egen organisation og i det omkringliggende samfund

8. Min egen observation på Specialvejledningen

Mit empiriske materiale består af mine egne observationer, HPS-strategiens målsætninger og interviews med nogle kollegaer. HPS-strategien viser fine høje målsætninger, som bliver skitseret

som værende nye. Det er ganske vist en ny måde at formulere styringstænkningen, på ved at de bliver formuleret i målsætninger, men jeg vil dog argumentere for, at diskursen er den samme som tidligere. Her er tale om socialarbejderens diskurs, hvilket er helhedssynet.

Der er tale om to diskurser i HPS-strategien. Disse diskurser er: New public management diskursen, hvilket omhandler rational indsats og dokumentation – og til sidst, helhedssynet. Det er disse to diskurser, der påvirker det sociale arbejde på Specialvejledningen og dermed skaber den ambivalente følelse hos socialarbejderen.

Min egen personlige erfaring

Jeg har arbejdet på Specialvejledningen i Horsens Kommune som specialvejleder i 5 år, hvor jeg beskæftigede mig med rådgivning og vejledning i private hjem efter Servicelovens § 85, samt mentorordningen jf. LAB § 78. Jeg arbejdede endvidere med ydelserne rettet mod borgere over 18 år med udviklingsforstyrrelser, psykiatriske diagnoser og psykosociale vanskeligheder. Indsatsen var primært på det enkelte individ (den voksne). Mine opgaver var derfor meget forskelligartede, men omhandlede både det sociale, det pædagogiske- og psykologiske felt.

Som sagt var jeg ansat i Specialvejledningen som frontmedarbejder sammen med de tre personer, som jeg også har interviewet i forbindelse med specialet. Min opgave i Specialvejledningen var, at støtte borgere som var visiteret indenfor § 85, socialpædagogiske støtte, hvilket indebar at træne borgeren i pågældendes forskellige dagligdagsproblemer og/eller udfordringer. Som jeg har nævnt i begrebsafklaringen, er det socialrådgiveren, som sidder i Rådgivningsteamet i Handicap- og Ældrerådgivningen i Horsens Kommune, der visiterer borgeren til Mestringsenheden. Her vil borgeren modtage et tre måneders intensivt trænings- og afklaringsforløb. I Mestringsenheden sidder fire vejledere, der varetager trænings- og afklaringsforløbet. Hvis borgerens problem er særligt omfattende og dermed vil kræve et længere forløb, visiterer Mestringsenheden borgerens sag til Specialvejledningen, hvor jeg arbejdede. De borgere der visiteres til Specialvejledningen, har derfor ofte meget lange sagsforløb – i nogle tilfælde flere år, da deres problemer er så omfattende. Formålet med Mestringsenheden er at øge borgerens mestring og livskvalitet samt minimere de offentlige udgifter.

Konkret sag:

Jeg havde en borger som led af bipolar affektiv lidelse, hvor jeg skulle træne hende i forhold til almindelig dagligdagslivsførelse (ADL). Det vil sige, jeg skulle træne hende til at holde sin egen hygiejne, at rydde op i sin lejlighed, at træne sociale kompetencer, støtte til at købe ind og hjælp til oprettelse af digitalpost og Nem-id. De første tre måneder bare meget præg af relations arbejde, da der skulle etableres en god og tryk relation mellem os – samtidig med at der blev arbejdet med de ting, som hun var visiteret til at få hjælp/støtte til. Efter tre måneders relations arbejde begyndte borgren at vise mig tillid. Udviklingen i arbejdet med borgeren var dog særdeles langsom. Vi kunne ikke forsætte på denne måde, da jeg jo skulle levere et resultat til min leder, som var i overensstemmelse med HPS-strategien. Jeg skulle derfor "forløse borgerens potentiale". Det gik fint med ovennævnte element, men der var dog fortsat udfordringer i forhold til udviklingen af de sociale kompetencer. Jeg spurgte derfor borgeren, hvilke interesseområder hun havde. Hun fortalte, at hun godt kunne lide at snakke med mennesker og at hun holdt af at deltage i sociale arrangementer. Jeg tog i den forbindelse kontakt til et værested for mennesker med forskellige psykiske lidelser. Jeg aftalte, i samråd med borgeren, at vi skulle henvende os til værestedet, hvor hun så kunne få mulighed for at etablere sociale kontakter. Den første dag ledsagede jeg hende til værestedet, hvor vi snakkede med både personale og nogle af de andre brugere. Det hele forløb tilfredsstillende, og vi planlagde derfor, at borgren skulle deltage i det sociale samvær på værestedet to gange om ugen. De første to uger var hun glad for, at hun skulle starte der. En dag henvendte jeg mig, som jeg plejede, på borgerens bopæl for at fortage mit daglige arbejde. Jeg bankede på døren i flere minutter, men der var ingen der åbnede. Jeg vidste, at borgeren var inde i lejligheden og jeg forsøgte derfor også at kontakte hende via telefonen, men uden held. Dette gentog sig over en periode på flere dage, hvor jeg ikke kunne komme i kontakt med hende. Jeg kontaktede derfor borgerens sagsbehandler for at oplyse hende om situationen og fortalte, at jeg ikke vidste, hvad årsagen til denne adfærd var. Da sagsbehandleren kontaktede borgeren, fik hun at vide af borgeren, at jeg, i hendes øjne, havde presset hende til at komme på værestedet. Jeg vidste jo godt, at borgeren var særligt sårbar, og at hun ikke kunne tåle for meget pres, hvorfor jeg selv mente, at jeg havde været yderst påpasselig overfor hende, men samtidig skulle jeg også arbejde med elementet "hjælp til selvhjælp". Jeg skulle kunne dokumentere et resultat til min ledelse som beviste, at jeg arbejdede målrettet og i overensstemmelse med HPS-

strategiens målsætninger. Spørgsmålet er således, hvordan man holder balancen mellem at være "systemets repræsentant" og "borgerens advokat"?

Da jeg læste intentionen bag HPS-strategien, begyndte jeg at tænke på, hvordan socialarbejderne praktiserer deres faglighed i en rationalt ledet institution som Specialvejledningen. Jeg er interesseret i dette område, da jeg har arbejdet i Horsens Kommune på det socialpsykiatriske område. Der har jeg oplevet mange af de dilemmaer, socialarbejderen sidder med i det konkrete møde med en psykisk syg borger. Socialarbejderen skal ofte balancere mellem et systemsyn, hvor borgeren hurtigst muligt skal ændre deres mindset til *en* mere ressourceorienteret tankegang. Her skal borgeren vende tilbage til at leve så selvstændigt som mulig. Et andet syn kunne være borgersynet, hvor socialarbejderens fagprofessionelle forståelse om individuel tilrettelagt indsats udmønter sig. Disse elementer har vækket min interesse for emnet, og ligger derfor til grund for min undersøgelse af emnet.

Jeg vil også tilføje en anden observation, som belyser specialets problemstilling. Da jeg arbejdede på Specialvejledningen, havde jeg en borger, som jeg støttede dagligt. Opgaven var, at jeg skulle støtte ham i forhold til oprydning, støvsugning, kontakte de offentlige myndigheder, hvis han havde behov for noget der, fortage støttende samtaler m.m. Borgren har diagnosen skizofreni og kunne ikke selv klare noget som helst. Når vi foretog en opgave i huset, delte vi opgaven på den måde, at han tog en del af opgaven og jeg tog den anden del af opgaven, da han ikke kunne tage initiativ og arbejde selvstændig. En dag præsenterede jeg ham for HPS-strategiens målsætninger og oplyste ham, at han fremover selv skulle arbejde med opgaverne, som vi havde løst sammen. Jeg fortalte ham også om intentionen bagved HPS-målsætningen. Han var indforstået og ville gerne samarbejde med mig omkring dette. Da vi kom tættere på virkeligheden, kunne han ikke selv klare opgaven, og han begyndte at trække sig tilbage. Jeg kunne ikke træffe ham, når jeg henvendte mig i hans lejlighed. En dag lukkede han mig dog alligevel ind, og jeg spurgte ham, hvorfor han ikke besvarede mine opkald, når jeg ringede, og når jeg henvendte mig personligt på bopælen. Han svarede, at han ikke gad samarbejde med mig, da han ikke kunne tage ansvar for de opgaver, som han var visiteret til os for. Han sagde, at han blev stresset, når han tænkte på opgaven og begyndte derefter at høre stemmer. Jeg henvendte mig på mit kontor og drøftede sagen med mine kollegaer. Vi blev enige om, at jeg skulle drøfte sagen med min afdelingsleder.

Dette gjorde jeg, og min afdelingsleder sagde, at jeg skulle blive ved med at henvende mig til ham og snakke med ham angående opgaven. Borgeren kunne ikke rumme alt dette pres og til sidst valgte han støtten fra.

9. Analysen

Jeg har i teoriafsnittet introduceret projektets teoretiske referencerammer med udgangspunkt i det teoretiske begreb 'dømmekraft', problemforståelsesteori og 'Governmentality', da disse tre teorier er relevante ift. at analysere empirien, som jeg har fået fra mit genstandsfelt, hvilket er Specialvejledningen, HPS-strategiens målsætninger og min egne personlige erfaringer. Analysen består, som sagt, af min egne personlige erfaringer, HPS-strategiens målsætninger og de interviews, som jeg har fortaget i mit genstandsfelt. I analysen prøver jeg at indfange de modsigende meninger, der findes i HPS-strategiens målsætninger. Efter analysen kommer der korte delkonklusioner til hvert afsnit. Til sidst, vil jeg komme med en konklusion og diskutere perspektiveringen.

I analysen vil jeg beskæftige mig med de tre underspørgsmål, som jeg har valgt at arbejde med. De tre underspørgsmål er:

Up1. Hvilke styringsrationaler præger udviklingen i Specialvejledningen? Og hvordan påvirker socialt arbejde på Specialvejledningen?

UP2. Hvordan standardiseringsmetoderne påvirker på det sociale arbejde i Specialvejledning Horsens?

UP3. Hvilke sociale problemer opsporer man i HPS-strategiens tekst?

UP4. Hvilken betydning har magt i forhold til at implementere HPS-strategiens målsætninger?

9.1 Up1. Hvilke styringsrationaler præger udviklingen i Specialvejledningen? Og hvordan påvirker socialt arbejde på Specialvejledningen?

9.1.1. Indledning

I det følgende kapitel vil jeg beskæftige mig med at beskrive og analysere hvilken styringstænkning der præger udviklingen i Specialvejledningen. Når jeg læser HPS-strategiens målsætninger, kan jeg se to diskurser, der præger det sociale arbejde på Specialvejledningen. De to diskurser er **New public Management** diskursen og socialarbejdernes diskurs som er **Helhedssynet**. Derefter kommer jeg til at arbejde med de modsigelser eller konflikter der findes i HPS-strategiens målsætninger eller i principperne for det menneskesyn HPS står for. De modsigende diskurser der findes i HPS-strategien er som sagt: New Public Management (NPM) diskursen omkring rational indsats og dokumentation og socialarbejdernes diskurs som er Helhedssynet. HPS-strategien viser høje fine målsætninger, som man skitserer som værende nye, men i virkeligheden vil jeg sige, at den blot indeholder en ny måde at formulere styringstænkning på. Samtidig ligger der en gammel diskurs i HPS-strategiens målsætninger, som er socialarbejdernes diskurs - helhedssynet. Disse to diskurser påvirker det sociale arbejde på Specialvejledningen og skaber ambivalente følelser hos socialarbejderen. Jeg starter med at introducere og analysere NPM-diskursen og dens betydning for det sociale arbejde og efterfølgende vil jeg analysere standardiseringsmetodernes betydning for det sociale arbejde.

9.2 New Public Management diskursen omkring rational indsats og dokumentation

New Public Management er en samlebetegnelse for en række ledelses-, styrings- og organisationsredskaber. Begrebet er meget kritiseret og omdiskuteret, men drøftelsen for og imod New Public Management-betegnelsen er mindre relevant, idet New Public Management har betydet reelle ændringer i den offentlige sektor. New Public Management har således funktion som forkortelse af 'reformer i den offentlige sektor' (Greve 2001: 2). Disse reelle ændringer er eksempelvis mål - og rammestyling og udlicitering. Baggrunden for indførelsen af New Public Management har været ønsket om at sikre effektivitet, dokumentation og gennemsigtighed i ressourceanvendelsen - 'value for money' (Greve 2002: 74ff).

New Public Management tankegangen i den offentlige sektor handler som sagt om økonomisk rammestyling, uddelegering af beslutninger og ansvar til administrative enheder, hvilket medfører

øget krav om accountability i form af ansvarliggørelse for arbejdsprocesser og resultater samt øget brugerinddragelse (Dahler-Larsen 2003c: 79ff & Lassen 2003: 163f). Sidstnævnte medvirker ligeledes til et pres fra bunden i form af krav om lydhørhed og ligeværdig dialog (Sehested 2002:1517ff).

HPS-strategiens indhold er tæt forbundet med den kommunale organisering og de ovennævnte generelle forandringer, der i de senere år har præget den offentlige styring.

Standardisering og effektivisering er en del af den statslige styring, der ved hjælp af de standardiserede metoder og refusionsordninger styrer organisationens måde at implementere HPS-strategiens målsætninger.

I forlængelse af New public Managementen diskursen vil jeg tilføje de fire hovedtemaer, som HPS-strategiens målsætninger er sat til at gennemføre.

I det følgende vil jeg analysere ovenstående strategis intention ved hjælp af de fire temaer, som strategien sætter fokus på de kommende to år. Dvs. indtil 2018. Inden jeg starter med selve analysen, vil jeg redegøre for HPS-strategiens indtryk i forhold til socialt arbejde. Jeg har valgt at uddybe nedstående fire temaers hovedbudskab. De fire temaer er HPS-strategiens hovedelementer.

- *"Tema 1: Forløsning af borgerens potentiale og oplevelse af service.*
- *Tema 2: Øget markedsandel og konkurrencedygtig på pris og kvalitet.*
- *Tema 3: Merværdi for mindre version 2.0 – frigøre ressourcer til udvikling.*
- *Tema 4: Organisatorisk udvikling, der understøtter tema 1-3". (bilag HPS-strategien)*

Tema 1. Borgere, der før HPS-strategien trådte i kraft, har fået socialpædagogisk støtte fra kommunen, uden at blive stillet overfor store krav i forhold til at løse deres problemer. De borgere har haft en stor tendens til at blive afhængige af systemet, da der ikke blev stillet krav om at være aktive i deres dagligliv og vælger de ting, der var nyttige for ham/hende. Derfor er det her nødvendigt at implementere HPS-strategien for at lave om på den afhængighedskultur. For at lave

om på borgerens afhængighedskultur, kræver det, at der bruges nogle vidensformer der justerer borgerens adfærd på en mere positiv måde. Her vil jeg inddrage Michel Deans 'conduct of conduct' teori for at forklare, hvordan man ændrer borgerens uhensigtsmæssige adfærd eller syge rolle til en positiv og ressourceorienteret vej.

Overordnet set betyder ordet conduct "*at føre, dirigere eller guide og kan betegne en eller anden form for kalkulation af, hvordan dette skal foregå*" (Dean 2010.: 43).

I udtrykket conduct of conduct er der flere betydninger. Verbet "to conduct oneself" henviser eksempelvis til den etiske eller moralske betydning, som handler om passende ledelse i en bestemt situation, mens ordet som substantiv henviser til vores adfærd og opførsel. Som substantiv får ordet ligeledes ofte en betydning af selvledelse (Ibid.).

Hvis jeg tager den etiske version af forklaringen, kan jeg se, at HPS-ledelsen ikke accepterer at lade borgeren forblive passiv angående sit liv og dermed få socialpædagogisk støtte uden egen deltagelse. Den holdning kan være moralsk uforsvarlig, set fra samfundets side, hvorfor myndighederne vil ændre det forhold, der gør borgeren passiv til en moralsk forsvarlig retning ved at sætte massive ressourcer ind på at lave om i borgerens tilværelse. Den ovenstående korte forklaring handler om, hvordan samfundet forholder sig i forhold til at ændre adfærd hos borgeren.

Den anden version af ordet conduct of conduct handler om borgerens adfærd og opførsel. Specialvejledningens målgruppe har været passiv i forhold til at arbejde selvstændigt. De har altid betragtet dem selv som værende nogle, som ikke kan klare sig uden at få socialpædagogisk støtte, hvorfor samfundet har betragtet dem som passive. Den tankegang er farlige både for samfundets økonomi og borgeren selv, derfor vil kommunen ændre borgerens måde at tænke og handle på ved hjælp af nogle fagligt kompetente facilitatorer, gennem borgerens ønske, behov og interesse. På den måde begynder borgeren at lære at tænke positivt og ressourceorienteret. Når borgeren gør det, som samfundet har ønsket sig, siger man, at borgeren leder sig selv som ansvarlig og kompetent medborger (Ibid.).

Jeg har spurgt en af mine informanter, Karen angående HPS-strategiens intention, og hun svarede på følgende måde:

Karen: *"Ja, altså, hvis jeg sådan læser det de har skrevet, så er det jo med forløsning af borgerens potentiale. Det fylder i hvert fald meget med det vi skal have med at gøre. Så det er nogen andre ting vi kan med at gøre. Der var noget med markedet og salg, konkurrence sådan noget. Vi hører selvfølgelig også om, hvordan vi kan gøre os bedre så er vi mere til salg og sparer. Og så er der noget med frigør ressourcer til udvikling og sådan nogen ting, men jeg har mest fokus på er den med borgeren selvfølgelig også den her vi har mest fokus med os, hvad er så vi så gør. Hvad er det vi skal gøre".*

En af Intentionerne bagved HPS-strategien er at forløse borgerens potentiale. Ifølge HPS-strategiens målsætning besidder alle mennesker ressourcer, så socialarbejderne skal finde disse ressourcer og vise frem for borgeren, og dermed gøre ham i stand til at hjælpe sig selv. Det betyder at borgeren får hjælp fra professionelle til selvhjælp. Dette foregår altså på individniveau. Den individualiseringsproces, som velfærdssamfundet i dag gennemgår, betyder bl.a. at borgeren i stigende omfang gøres ansvarlig for sin egen situation – sin helbredelse, sin læring, sin behandling eller sin integration. Idealborgeren er således en person, som handler ansvarsfuldt, viljestærkt og kontrolleret, og som erkender selv at spille hovedrollen i løsningen af sine problemer. Disse normativt forankrede parametre for den ideale – normale – samfundsborger inspireres i høj grad af centrale værdier i samfundet og socialpolitikken bl.a. HPS-strategien. Der er i samfundet *"en ændring i retning af en større tiltro til de ressourcer, mennesker har i sig, og med vægt på selvforsørgelse og personlig ansvar"* (Jespersen, 1999:64).

Ifølge 'conduct of conduct' forklaringen, opfattes styring som:

"styring kan være en hvilken som helst form for kalkuleret og rationel aktivitet. Den udføres af en mangfoldighed af autoriteter og organer, benytter sig af en mangfoldighed af teknikker og vidensformer og søger at forme vores adfærd ved at operere gennem vores ønsker, interesser og overbevisninger. Styring udøves med henblik på specifikke, men skiftende mål og har relativt uforudsigelige konsekvenser, effekter og resultater" (Dean, 2010.: 44).

Socialarbejderne som arbejder på Specialvejledningen anvender deres viden og position for at forme borgerens måde at tænke og handle på. Før HPS-strategien blev præsenteret på Specialvejledningen, fik borgeren omfattende støtte fra frontmedarbejderen. En af

hovedintentionerne bagved HPS-strategien er en ændring af borgerens passive adfærd til en mere aktiv og deltagende i forhold til deres daglige liv. Før i tiden var menneskesynet beskæftiget med at håndtere problemer som klasseuligheder, med forskelle i indkomst, hvor indtægten eller økonomien begrænser menneskets deltagelse på den sociale arena (Elm Larsen & Iver Hornemann 2004:166-167). Den tankegang har nu ændret karakter. Borgeren bliver nu betragtet som værende et menneske med ressourcer, som en, der kan arbejde aktivt med at ændre sin tilværelse. Det universale menneskesyn som er baseret på T.H. Marshalls idéer er i modsætning til HPS-strategiens menneskesyn, som betragter den enkelte borger, som et individ der kan udvikle sig og mestre sit eget liv.

Klaus Matthiesen som er FTF's overenskomstchef udtalelser bekræfter paradigmeskiftet på Handicap, Psykiatri og Udsatte grupper område. Jeg citerer, hvad han sagde i HPS-strategiens pjece.

"Der ses en stærk bevægelse væk fra at definere velfærden og velfærdsorganisationernes kerneopgave som den faglighed, vi putter ind – til et fokus på den forskel, vi skal skabe sammen med borgeren"

Klaus Matthiesens citat fortæller os, at det er sket et paradigmeskift på HPS-området. I den universelle velfærdsstatsmodel, var det den faglige person der sætter dagsordenen i gang, og dermed den der havde kompetencen på området. Dvs. borgeren var en passiv modtager af støtten. Nu, i den rationale medborgerskabsforståelsestankegang, har socialt arbejde ændret karakter; fagpersonen skal nu sammen med borgeren finde ud af, hvad der skal gøres for borgerens bedste. Så en af HPS-strategiens indtryk er at lave et skift fra afhængighedskultur til borgerinddragelseskultur. For at få HPS-strategiens intention ført ud i livet, skal socialarbejderen ændre rolle fra at være frontmedarbejder til at være facilitator. Det er vigtigt at forklare her, hvad ordene frontmedarbejder og facilitator er for noget.

En facilitator beskrives således: *"facilitatoren arbejder målrettet mod det ønskede mindshift i de respektive områder, bidrager konstruktivt til gennemførelse af forandringer og medarbejderen er konstruktiv løsningsorienteret"*. (HPS-strategien).

Frontmedarbejder kan beskrives således: "Medarbejdere i kommunen som arbejder med borgerne. Disse medarbejdere er væsentlige for at lykkes med mange sundhedsfremmende og forebyggende indsatser. Frontmedarbejdernes opgaver kan deles i to områder:

- *"Sundhedsfremmende tilgang til borgerne - at frontmedarbejderne i deres daglige arbejde med borgerne arbejder aktivt med at fremme trivsel og sunde vaner i hverdagen*
- *Tidlig opsporing af risikofaktorer - at frontmedarbejderne er opmærksomme på, om borgeren har et problematisk forbrug af alkohol og andre rusmidler eller dårlig mental sundhed – og at de ved hvordan de skal handle ved en bekymring".*

(<http://www.kl.dk/Kommunale-opgaver/Center-for-Forebyggelse-i-Praksis/implementering/implementeringsprocessen/frontmedarbejderne/>)

Den politiske struktur i Horsens Kommune kan ikke ses isoleret fra den generelle styringsstruktur og styringstænkning, der finder sted i samfundet. Samarbejdet mellem stat, region, kommuner og den centrale forvaltning, herunder de forskellige institutioner i kommunerne, påvirker i høj grad socialarbejdernes måde at tænke og handle på. HPS-strategiens målsætninger på Specialvejledningen har i de sidste mange år været præget af en markedsorienteret styring af den offentlige sektor. Spillerummet for socialarbejderne bliver herved udfordret. Mange socialarbejdere oplever at de er regelstyret. Socialarbejdernes daglige praksis handler i stort omfang om at administrere inden for lovgivningsmæssige og økonomiske rammer, der bliver pålagt fra den institution, de arbejder i (Højlund & Juul, 2005:69). Og samtidigt arbejde med deres gamle diskurs, helhedssynet. Disse to diskurser er i konflikt med hinanden.

Tema 2: *"Det andet tema drejer sig om øget markedsandel og konkurrencedygtig på pris og kvalitet"*. HPS-strategiens fokus i dette tema er at udvikle løsninger i driften, der understøtter hurtig omstillingsevne angående kapacitet pasning & tilbudsindhold. For at implementere idéen, skal der være nogle kompetente faggrupper der løser opgaven. I den rationale markedsorienterede tankegang lægges vægt på konkurrencer i markedet. Der er mange private og kommunale organisationer der sælger ydelser til kommunen, derfor skal HPS-området være et sted, der konkurrerer og tiltrækker kunder, der køber ydelser.

Tema 4: Organisatorisk udvikling, der understøtter tema 1-3

For at understøtte HPS-strategiens hovedelementer, er det nødvendigt at udvikle og justere den nuværende organisation i forhold til den ændring der sker på HPS-området. Derfor har Horsens Kommune valgt nedenstående fokuspunkter på HPS-området, som overordnet behov på området. Disse fokuspunkter er:

- *”Der er overordnet behov for følgende organisatoriske fokuspunkter:*
 - *Målrettede bæredygtige investeringer i nye ydelser, tilbud og metoder*
 - *Markedsførings- og kommunikationssupport*
- *Øget markedsorientering i HPS-organisationen*
- *Øget fokus på kundens behov og ønsker*
- *Vurdering af eventuelle nye målgrupper inden for den overordnede målgruppe*
- *Skærpelse af tilbud, synliggøre og dokumentere udbytte/effekt*
- *Sikre tilstedeværelsen af nøglekompetencer i organisationen*
- *Kontinuerlig motivation, tiltrækning og fastholdelse af nøglemedarbejdere”*. (Bilag HPS-strategien).

HPS-strategiens indhold er tæt forbundet med den kommunale organisering og de ovennævnte generelle forandringer, der i de senere år har præget den offentlige styring.

Standardisering og effektivisering er en del af den statslige styring, der ved hjælp af de standardiserede metoder og refusionsordninger styrer organisationens måde at implementere HPS-strategiens målsætninger på.

9.3. UP2. Hvordan standardiseringsmetoder påvirker på socialt arbejder i Specialvejledning Horsens

9.3.1. Indledning

I dette afsnit vil jeg redegøre, hvordan HPS-strategien anvender metoder som styringsrationale for at frembringe resultater, og dermed se udvikling hos borgeren. De redskaber og metoder der bruges i Specialvejledningen er bl.a. VUM-modellen og resultat- og effektmålinger. Lad os kigge nærmere på, hvad hver enkelt del indebærer.

9.4. Voksenudregningen

"Voksenudredningsmetoden (VUM) er en metode til at understøtte udredning og sagsbehandling på området for voksne med sociale problemer og voksne med funktionsnedsættelse. På nuværende tidspunkt er metoden taget i brug i mange kommuner, og langt hovedparten af landets kommuner har planer om at tage den i anvendelse i sagsbehandlingen. Formålet med VUM er blandt andet at sikre en involverende og ressourcefokuseret sagsbehandling. Metoden understøtter hele sagsbehandlingen og sikrer en ensartet tilgang til udredning af behov og sagsbehandling på voksen området. VUM sætter borgeren, borgerens ressourcer samt koordination og udviklingsperspektiv i indsatsen i centrum. På den måde er VUM velegnet til at understøtte det stigende fokus på rehabilitering på voksen området, herunder den recovery tilgang, der anvendes bl.a. inden for psykiatri området"

(<http://socialstyrelsen.dk/filer/tvaergaende/sagsbehandling-og-organisering/link-vum-og-rehabilitering.pdf>).

9.5. Resultater og effekter af indsatser

"Det vigtigste for Horsens Kommune er, at indsatserne virker og gør en reel forskel for borgerne. Derfor er der sat fokus på at sikre, at indsatserne og de ressourcer, der bruges har den ønskede effekt og at effekten kan dokumenteres.

Vores motivation for resultat- og effektmåling: Vi gør det, der virker!

- *Synliggøre effekten af vores mange tilbud*
- *Gøre det i et fælles sprog på tværs, så siloerne nedbrydes*
- *Gøre mere af det, der virker og mindre af det, der ikke virker*
- *Skabe gennemsigtighed, så alle niveauer kan reflektere, udvikle og prioritere på et oplyst og fælles grundlag"*

(<http://www.isuplus.dk/wp-content/uploads/2014/12/Oplæg-til-ISU-arrangement-november-2014-uden-noter.pdf>).

Resultat- og effektmålingen og Voksenudredningsmetoden (VUM) har til formål at efterleve de stadigt stigende krav om effektivisering, styring, dokumentation. Disse strukturelt forankrede styringsredskaber er beregnet til klassificering og vurdering af borgernes potentiale på

Specialvejledningen, herunder på psykiatriområdet.

Dorte Caswell, som er social arbejdsforsker mener, at det er relevant at undersøge, om socialarbejderne (informanter) bruger disse metoder som et reflekterende værktøj, et redskab med vide rammer og faglige vurderinger, eller som en standardiseret procedure i form af en ureflekteret praksis, hvor en bestemt arbejdsmåde per automatik udløser en given indsats (Caswell et. al 2003:89).

Lad os se, hvad en af mine informanter, Annette, svarede på spørgsmålet angående påvirkning af standardiseringsmetoder:

"Jamen altså, jeg bruger effektmåling. Det skal vi jo, som der er stået i HPS strategien. Der er meget fokus på. Der kan man trække nogen statistiker. Det betyder meget for kommune. Det betyder ikke så meget for mig, men det gør det for kommunen. Jeg bruger den, fordi jeg kan se en ide, jeg kan se, hvor jeg også gør en forskel, hvor jeg er med til støtte borgerens potentiale, fordi der sker en udvikling. Hvis der ikke sker en udvikling, så gør det bare, at jeg får mere refleksion over, hvad er det lige der gør, at det er rigtige mål vi arbejder med og skal vi lave om, fordi det sker selvfølgelig ingen udvikling" (01:58:24).

Annette fortæller, at hun kan se meningen med at arbejde med effektmålingen. Der kan man se, om man har gjort en forskel i sit arbejde. I Annettes, og i det overstående citat, kan man konstatere, at Annette reflekterer over, når hun anvender effektmåling som redskab til at evaluere, og om hun har lavet et godt stykke arbejde eller ej. Hun fortæller også, at effektmålingen betyder meget for kommunen, da de her kan trække nogle tal som skal anvendes til statistikken. Annette fortæller, at de skal anvende effektmålingen, fordi det står i HPS-strategiens målsætninger. I HPS-strategiens pjece står der, at metoder som skal anvendes i HPS er baseret på følgende punkter:

- *"Udvikling, Resultat- og effektmåling, kvalitetssikring, forskning/praksisforskning.*
- *At medarbejderne holder sig ajour og tilegner sig ny viden indenfor relevante område".*

Dette betyder at socialarbejderne skal dokumentere deres indsats ind i resultat- og

effektmålingen. De skal tilegne sig en ny viden, som gør dem klogere på deres respektive arbejdsområder. Alle de, jeg her har prøvet at skitsere, handler om, hvordan HPS-strategien som styringsrationale prøver at få et godt resultat i forhold til indsatsen. Dette betyder altså, hvordan kommunen styrer socialarbejderne til at arbejde i overensstemmelse med HPS-strategien. Annette oplyser, at kommunen gerne vil have, at der skal ske en udvikling hos borgerne. Hvis der ikke sker udvikling, skal socialarbejderne reflektere over, hvorfor der ikke er sket en udvikling, og hvad de skal gøre for at nå målet.

"Governmentality analyser beskæftiger sig med tænkning, således som den forbinder sig med og indlejres i tekniske redskaber, praksisser og institutioner rettet mod at forme og omforme adfærd. At analysere styringsmentaliteter er således at analysere tænkning, som er gjort praktisk og teknisk" (Dean, 2010.: 54).

De tekniske redskaber og praksisser er allerede fra starten tænkt som styringsrationaler, der kan styre både socialarbejderen og borgerens adfærd i retning af Specialvejledningens ønske.

Den ovenstående styringsrational findes på Specialvejledningen, hvor mit genstandsfelt for dette projekt er. HPS-strategien er en kommunalt forankret institution, som præges af styringstænkning som alle andre institutioner rundt omkring i landet. HPS er et praksisregime, hvor der hersker en række faktorer, der stemmer overens, og som har til formål at regulere menneskelig adfærd. Dean beskriver praksisregimer som værende *"de relativt sammenhængende og organiserede måder, hvorpå vi på et givent tidspunkt og på et givent sted tænker, praktiserer og reformerer aktiviteter så som omsorg, administration, rådgivning, sygepleje, afstraffelse og uddannelse osv."* (Foucault 1991b)" (Ibid.: 58).

Til sidst vil jeg sige, at metoder og redskaber, som teknisk egenskab, har en afgørende rolle i forhold til at få implementeret HPS strategiens målsætninger på Specialvejledningen. Som det fremgår i governmentality litteraturen, at midler, teknikker, teknologier og begreber ved hjælp af magten bliver etableret og styringsmekanismen implementeret.

"Hvis styring skal opnå mål eller søge at indfri værdier, må den anvende tekniske midler. Disse tekniske midler udgør en betingelse for at styre og sætter samtidig grænser for, hvad der er muligt at gøre" (Ibid.:73).

Min antagelse er, at standardisering og metodestyrelse kan aktivere mekanismer, der på et mesoniveau sætter gang i de disciplinerende processer, som styrer socialarbejdernes daglige socialfaglige praksis. Når socialarbejderen og borgeren mødes opstår den sociale dømmekraft. *"Både borgerens livshistorie, drømme og visioner og socialarbejdernes livserfaring, social faglige kundskaber og retlige forhold indgår heri"* (Ibid.) Socialt arbejde foregår i en institutionel sammenhæng, som er præget af de vidensformer, der er på feltet. Det handler om økonomiske, politiske, administrative samt vane- og traditionsbestemte videns- og magt former, der sætter grænser for de etiske og omsorgsmæssige dele af det sociale arbejde. (Foucault 1991b)" (Ibid.: 58).

9.6. Socialarbejderens diskurs

Den anden diskurs som er i konflikt med NPM, er socialarbejdernes diskurs - helhedssynet. I ovenstående omkring styringsmekanismer, prøvede jeg at skitsere, hvordan HPS-ledelsen ved hjælp af sin vidensformer, metoder og sit styringsrationale ville nå sit mål. I det kommende afsnit vil jeg beskæftige mig med at introducere og analysere helhedssynet. Derefter vil jeg påpege de konflikter der måtte opstå i de to diskurser, nemlig NPM & Helhedssynets diskurser. Fordi HPS-strategiens målsætninger operer med de to diskurser samtidig, hvilket har en forvirrende effekt på socialarbejderne.

Ifølge socialt arbejdes professionsbeskrivelse *"at socialt arbejde indebærer, at man søger at få bredeste mulig forståelse for borgerens situation af, for hvad det volder problemer. Målet med arbejdet er at forebygge og afhjælpe disse problemer"* (Gunn Strand Hutchinson & Siv Olstedal, 2006:18). Spørgsmålet er, hvordan HPS-strategiens målsætninger vil arbejde med den rationalstyrede tilgang, som jeg har redegjort for i ovenstående afsnit og socialarbejdernes diskurs, som er baseret på helhedssynet? Jeg mener, at de to diskurser står i modsigelse med hinanden. Lad os kigge nærmere på helhedssynets forklaringer.

Ifølge Jens Guldager er helhedssynet ikke, *"at socialarbejderen skal vide alt om borgerens livshistorie og livssituation. Meningen er derimod, at socialarbejderen bør få viden om alle de elementer, som kan have betydning for realiseringen af de mål, som de satser"* (Guldager 2004: 39).

Jens Guldager opstiller tre ideale fordringer til helhedssynet.

1. *At begribe og forstå baggrunden for og sammenhæng mellem menneskers sociale problemer, ressource og behov.*
2. *At kunne koble problem, ressource og behovsforståelsen sammen – med opgaven som hjælper, rådgiver advokat og igangsætter.*
3. *At kunne omsætte disse forståelser i handling og behandling over for borgeren, det sociale system og det omgivende samfund” (Ibid.31).*

9.7. Konflikter der opstår på HPS strategiens målsætninger

De idealer for helhedssyn som Guldager opstiller, kan være meget svære. Socialarbejderne på Specialvejledningen kan måske begribe og forstå det problem, der begrænser borgeren i de daglige aktiviteter, men at omsætte disse forståelser til handling, kan være en udfordring, da socialarbejderne ofte bliver fanget af ambivalente følelser, der stammer fra de førnævnte modstridende diskurser.

Dette medfører at socialarbejderne begynder at tvivle på, hvilken diskurs de vil/skal arbejde videre med. På det ene side arbejder socialarbejderne med de førnævnte styringsrationaler og vil dermed gerne støtte borgeren i forhold til at være selvstændig. På den anden side arbejder de også med helhedssynet, der handler om *”at medarbejderne ser borgeren som et helt menneske med et fuldt liv”* (HPS-strategien). Dette betyder, at HPS-strategien opfordrer socialarbejderne at beskæftige sig med borgerens problemer, ressourcer og behov, som er i overensstemmelse med Jens Guldagers teori omkring helhedssynet, hvilket også er en procesorienteret tilgang.

Samtidig anbefaler HPS-strategien, at socialarbejderne skal arbejde med resultatorienteret socialt arbejde, hvilket kun er en ressourceorienteret tilgang. Dette signalerer altså et uklart budskab i forhold til, hvilken diskurs socialarbejderne skal vælge for at udføre deres arbejde. HPS-strategien har her et forklaringsproblem i forhold til hvilken tilgang der skal vælges eller mangler i stedet at forklare, hvordan man arbejder i harmoni med de to diskurser. Når HPS-strategiens målsætninger ikke har et klart budskab, kan medarbejderne blive forvirret og dermed usikre i forhold til deres arbejde.

I den sammenhæng har jeg spurgt min informant Dorte, om ulempen og fordelene ved at arbejde med en ressourceorienteret tilgang, og hun svarede på følgende måde:

”Jeg synes der er en stor fordel i det at man har borgeren i centrum og det er ud fra deres ønsker og man har mulighed for at møde dem, der hvor de er og følge dem med et godt stykke på vejen. Vi kommer selvfølgelig med vores redskaber og værktøjskasse og vores metoder og det vi nu ved. Og de kommer med deres erfaringer og deres liv. Og det der med de to ting, det der samarbejde. Men altså ulempen i forhold til den her strategi, er at der er det her fokus på at der altid skal være udvikling og vi ser jo også nogle opgaver, som især også har været i afdelingen i så mange år (1.04.11) som er meget af fastholdende karakterer, hvor man begynder at stille spørgsmålstegn til om det nu også er godt nok, at det bare er fastholdelse. Er det okay at borgerens potentiale er der, at det et eller andet sted er at fastholde det? Det tænker jeg at der er det stadig så nyt, det vil vise sig om det få nogen konsekvenser der”.

I Dortes udtalelse kan vi spore elementer, der minder om de to ovennævnte diskurser. Hun kan se en fordel i at arbejde med HPS-strategiens målsætninger, men samtidig kan hun se en ulempe i arbejdet med strategien, da den ikke er anvendelig for alle. Dorte tvivler på, hvilken retning hun skal vælge, når hun begynder at stille spørgsmålstegn ved hendes arbejde. Tvivlen kommer efter min mening, da HPS-strategien ikke har klare linjer i forhold til indsatsen. Dorte fortæller om sin erfaring ved at påpege ulempen og fordelene ved at arbejde med HPS-strategiens målsætninger. Hun mener, at det er godt at arbejde med borgercentreret socialt arbejde, hvor man følger dem et godt stykke på vej. Dvs. når man arbejder med denne tilgang, kan man se at borgeren flytter sig fra A til B, hvilket er en succes for samfundet og for borgeren, men problemet er, at denne tilgang ikke er brugbar med alle borgere. Så her kommer HPS-strategiens modsigelsespunkt, hvilket er, at der er nogle borgere der kommer til at blive fastlåste i systemet. Det er meget svært at motivere dem i forhold til at klare sig selv. Hvad bliver så konsekvensen? Skal de sanktioneres, da de ikke kan opfylde HPS-strategiens krav? Eller skal borgeren selv træffe en beslutning angående sit liv i forhold til indsatsen? Jeg kan svare ud fra min egen personlige erfaring, at nogle borgere siger fra overfor samarbejdet, når der bliver stillet krav i forhold til at udløse deres potentiale. Dette da samfundets krav og borgerens situation ikke er i overensstemmelse med hinanden. Jeg oplevede, som tidligere nævnt, at borgeren blev stresset, når socialarbejderne begyndte at stille krav til dem.

En anden af mine informanter, Karen udtaler sig angående sin tvivl på området. Jeg har spurgt Karen, om hendes arbejde lever op til hendes ønsker, og hun svarede følgende:

”Ej, der var en gang, hvor det var mere at jeg synes, det var det perfekte job jeg havde. Jeg synes måske der er for mange regler, altså for mange retningslinjer og nogen gang kan man godt mærke eller føle altså, de er lidt for faste. De kan brydes, men der er nogen der ikke kan. Det synes jeg godt kan være en udfordring, fordi igen så vil man så, jeg vil jo gerne kunne hjælpe borgeren som helhed ikke? Det er svært at sige, jeg gør det kun lige her med den der skal jeg hjælpe dig med det eller støtte dig med det her, fordi det ved du selv, der er altid tusind andre ting. Det gør jeg også, men der er der nogen ting, hvor siger fra i dag på grund af der vil jeg ikke kunne forsvare, hvorfor jeg har gjort det. Så, på den måde lever jeg ikke 100 %, som jeg har forstillet mig. Det har ændret sig også alt vores dokumentation. Der er noget der er godt, men der er også noget jeg synes vi godt kunne skippe. Hvis du sådan tænker, at dette her er perfekt, det synes jeg ikke det er. Der kom for mange rammer. For mange kasser”.

Karen forklarer tydeligt, at hun sidder med en ambivalent følelse, da hun ikke kunne arbejde helhedsorienteret, da den rationale syringstænkning dominerer hendes arbejde. Selvom HPS-strategiens målsætninger indeholder begge diskurser på en gang, er det svært for socialarbejderne at forholde sig til de to diskurser på én gang. Karen fortæller, at der er tusinde ting, hvor hun siger fra i dag på grund manglende klarhed i HPS strategiens målsætning, hvilket gør, at hun tvivler, når hun fortager socialt arbejde indsats. Efter min overbevisning oplever socialarbejderne dilemmaer i forhold til at vælge i mellem med to modstridende diskurser, som er NPM og helhedssyn.

9.8 Delkonklusion

Sammenfattende må jeg vurdere, at HPS-strategiens målsætninger beskæftiger sig med at lave ressourceorienteret socialt arbejde, der arbejder både for at støtte borgeren til at se sine ressourcer og samtidig køre en samfundsansvarlig økonomisk politik. For at gennemføre det store projekt, har HPS-strategien sat massive midler ind for at støtte projektet. Socialarbejderne skal trænes i forhold til at takle problemstillinger og styringsmekanismer, som resultat & effektmåling, implementeres for at se gennemsigtigheden af indsatsen.

Socialt arbejde og socialarbejdernes praksis udvikles og formes i forbindelse med de samfundsmæssige og socialpolitiske ændringer. HPS-strategien er implementeret til at forme individer, der har en mere afvigende adfærd end resten af samfundet og samtidig køre en

ansvarlig socioøkonomisk politik. Men dette er ikke nemt for socialarbejderne, da HPS-strategiens målsætninger indeholder eller operer med to modstridende diskurser.

Det diskursive styringsrationale som er præget af New Public Management og dokumentation, og helhedssynet, hvilket også er socialarbejdernes gamle faglige redskab i forhold til at "tegne" borgerens holistiske situation. Det er problematisk for socialarbejderne at operere i en uklar kontekst som HPS, da den forvirrer medarbejderne i forhold til indsatsen. Det er positivt at arbejde borgercentret i en social indsats, men problemet er bare, at socialarbejderne bliver usikre på deres egen indsats, da HPS-strategiens målsætning indeholder to diskurser der er i konflikt med hinanden.

Her kan jeg se, at socialarbejdernes ambivalens er knyttet til den samme konflikt. Det betyder, at HPS-strategien referer til begge diskurser. Jeg så ligeledes den ambivalente følelse i interviewet med en af socialarbejderne – en følelse, som får socialarbejderen til at reflektere over det sociale arbejde hun udfører og tvivle på sin egen indsats, og hvor fører den tvivl så hen i praksis? Den diskursive konflikt bliver dermed et kendetegn på socialarbejderens tankegang.

9.9. Hvilke modsigelser findes i HPS-strategiens målsætninger?

Der er ikke kun modsigelse i HPS-strategiens målsætninger i forhold til de to diskurser, som jeg har nævnt ovenfor. Der er også modsigelse i HPS-strategiens menneskesyn, som jeg kommer til at analysere i det følgende afsnit.

9.10. "Det er respektfuldt at stille krav – hvis der ikke stilles krav, kan det opfattes som ligegyldighed" (HPS strategien).

HPS-strategien indeholder præferencer til begge diskurser. Der står i HPS-strategiens målsætninger, at det er respektfuldt at stille krav til borgeren. Overskriften "*respektfuldt at stille krav*" indeholder en konflikt. Det er svært at holde med de to begreber, da de afspejler to vidt forskellige teoretiske positioner. Begrebet "Respekt" henviser til Axel Honnets teori om anerkendelse, som opererer ud fra et humanistisk menneskesyn. Ifølge Honnets teori, er der tre sfærer indenfor Andekendelsesteorien. Der er tale om den personlige sfære, den retslige sfære og den solidariske sfære. (Højlund & Juul, 2005:26)

I den første anerkendelsessfære, som er emotionel, danner kærlighed udgangspunkt for at træde ind i et inter subjektivt forhold. Det være sig gennem familie, venner eller kæreste.

Kærlighedsforholdet erfares i et gensidigt effektivt behov, og individers behov for anerkendelse tilfredsstilles gennem. Det Honneth kalder den konkrete anden. Kærlighed sætter subjektet i stand til at udtrykke sig selv, som en der kan deltage i samfundsmæssige og nære fællesskaber og giver individet selvtillid. (Ibid.)

I mit speciales tilfælde, vil jeg kun nævne den ene sfære - den retslige sfære. Denne sfære handler om respekt og accept. Honneth kalder sin anden anerkendelsessfære "den retslige anerkendelsessfære", hvilket henviser til menneskets formelle kapacitet for autonome moralske handlinger (Ibid.). Hermed mener Honneth, at mennesket er i stand til at opnå selvagtelse og social integritet, når det anser sig selv som et ligeværdigt samfundsmedlem i kraft af de lovsikrede rettigheder: "I gennem de universelle rettigheder, der er givet til alle medlemmer af samfundet, er subjektet i stand til at få selvrespekt eller agtelse for sig selv som et lige medlem af samfundet blandt andre" (Ibid: 16).

Den tredje anerkendelsessfære vedrører deltagelsen i samfundsmæssige fællesskaber.

Anerkendelse er ens bidrag til forskellige fællesskaber, hvilket tillader individet at genkende sig selv gennem sin egen partikularitet, og det specielle bidrag det tilfører fællesskabet samtidig med at indgå i noget fællesskabets samfundsreproducerende bidrag anerkendes, muliggør at indfange. Tredje anerkendelsessfære er både kognitiv og emotionel, så den kan regulere i mellem menneskelige relationer og samtidig stå som et bånd af samhørighed.

Det andet begreb som stod i konflikt med "respekt" er "*at stille krav*", hvilket henviser til behavioristiske teori, som omhandler menneskets adfærd. Her vil jeg tale om B.F. Skinners operante adfærdsteori, som handler om den sammenhængsadfærd den optræder i og den effekt adfærden har på omgivelserne. Dvs. individets reaktion på konsekvenserne. De konsekvenser der gør, at en adfærd gentager sig kaldes for forstærkere og de konsekvenser, der reducerer en adfærd kaldes for svækker. Indenfor disse to findes både negative og positive forstærkere og svækker. Behaviorismen har formuleret to love for forstærkning af adfærden, som Skinner var meget optaget af og disse er, at man giver ros eller værdsætter de ting, individet beskæftiger sig med. Det kan være sociale eller materielle forstærkere. Den anden lov, som behaviorismen har

formuleret er, at fjerne noget individet har oplevet negativt. (Hutchinson & Oltedal, 2006:144)

Hvis man ønsker at reducere borgerens adfærd, som er passiv i forhold til at løse egne problemer, er der to måder at gøre det på. Den første er, at fjerne noget individet oplever som positivt eller tilføje noget, som individet oplever negativt. Når man stiller krav til borgerne, fjerner man noget borgeren oplever som positivt eller tilføjer noget, som borgeren oplever negativt. Jeg mener ikke, at det kan lade sig gøre, at tilføje borgeren noget, som denne oplever som værende negativt. Dette punkt har forklaringsproblemer, da det opererer med de to konfliktfyldte begreber.

Budskabet i *"det er respektfuldt at stille krav – hvis der ikke stilles krav, kan det opfattes som ligegyldighed"* er ikke klar i forhold til indsatsen, hvilket gør, at socialarbejderne bliver forvirret, når de fortager en socialfaglig indsats.

9.11. Delkonklusion

Sammenfattende må jeg vurdere, at HPS-strategiens menneskesyn, hvilket er: *"Det er respektfuldt at stille krav – hvis der ikke stilles krav, kan det opfattes som ligegyldighed"* ikke er klar i sit budskab. Denne uklarhed kan skabe ambivalent følelser hos socialarbejderne der arbejder på feltet. Ordet "respektfuld" henviser til andekendelse af borgeren som en autonom person, der besidder universelle rettigheder. Dette betyder, ifølge Honneth, at være bevidst om sig selv som moralsk kapabel person, der kan indgå i en offentlig drøftelse på lige fod med andre. Ordet "at stille krav" henviser til behaviorismen, som beretter om at regulere afvigende adfærd. De to diskurser opererer samtidig i HPS-strategien, hvilket skaber forvirring hos socialarbejderne.

Der er også et andet uklart element i HPS-strategiens menneskesyn. Jeg mener, at dette punkt skal undersøges nærmere, hvorfor det vil blive analyseret nedenfor.

9.12. "Det er borgerens drømme, behov og mål – ikke systemet – der styrer praksis".

Jeg kan også se en uklarhed i overstående sætning. Jeg har redegjort øverst i HPS-strategiens målsætnings intention, at HPS-strategien indeholder præferencer, som både tænker på samfundets økonomi og på borgerens drømme, behov og mål. Min egen erfaring på arbejdsområdet viste faktisk, at systemets præmisser dominerer en lille smule mere end borgerens drømme, behov og mål. Dette betyder, at systemet styrer praksissen mere end borgerens præmis. Spørgsmålet er altså ikke, hvem der styrer praksissen. Spørgsmålet her er, hvorfor HPS-strategiens menneskesyn ikke har et klart budskab, der ikke forvirrer socialarbejderne, når de varetager deres arbejde. Denne uklarhed skaber en ambivalent følelse

hos socialarbejderne, som gør dem usikre i deres beslutninger. Lad os se, hvad min informant Dorte også sagde i forhold til hvis præmisserne styrer praksissen.

Dorte: "Jeg tænker det er det her med, som de også selv skriver, noget med bedst for mindst. At vi skal være bedste, at vi skal både kvalitetsmæssigt og effektivitetsmæssigt, men også stadigvæk for den mindste indsats".

Dortes citat fortæller også, at HPS-strategiens hovedfokus ligger på, hvordan man udvikler HPS-virksomheden i retning af en "alt inklusiv" indsats, der leverer en god socialpædagogisk ydelse til borgeren og samtidig er en konkurrencedygtig virksomhed, der har kompetente medarbejdere der øger borgerens ressourcer. Dorte mener, at HPS-strategiens målsætninger hviler på, både hvordan HPS-strategien leverer en god socialpædagogisk støtte til borgeren, samtidig med at der tænkes på samfundets økonomi. Dette betyder, at både systemet og borgerens drømme, behov og mål skal styre praksissen. Dorte sagde i sit interview, at der i HPS-strategiens målsætninger står, at socialarbejderne både skal være bedst i forhold til at levere et godt stykke socialt arbejde, som kan vises og dokumenteres, men samtidig levere den mindst dyre indsats. Det betyder, at indsatsen både skal styres på borgerens og samfundets præmieser. Hvis det er sådan, er det ikke rigtigt, når HPS-strategien siger, at indsatsen kun bliver styret af borgerens drømme, behov og mål, da det tydeligvis styres af begge præmisser.

9.13. Det tredje punkt som viser at HPS-strategien ikke fungerer som den skal, er på den helhedsorienterede indsats.

HPS strategien har svært ved at leve op til de målsætninger, de har satset på at nå. En af HPS-strategiens hovedelementer er, at borgeren skal tilbydes en helhedsorienteret indsats, som fremmer pågældendes ressourcer. Jeg citerer her:

"Borgeren skal tilbydes en helhedsorienteret indsats, hvilket kræver et øget fokus på samarbejde inden for rammerne af HPS, samt i samarbejdet med både kunder, andre leverandører og civilsamfundet. Der skal tilstræbes en tovholder for borgeren i deres møde med HPS" (HPS-strategien).

Jeg har spurgt min informant, Karen vedr. betydningen af den helhedsorienteret indsats og hun svarede på følgende måde:

"Jamen, det kan godt være svært at leve op til det krav. Det er derfor vil jeg gerne have der var bedre samarbejder, havde socialrådgiverne været her, hvor vi lige have daglig snakken. Prøver lige nu hører. Nu har jeg lige været ud ved den og den. De ser sådan ud. Er der sådan har mulighed for at jeg får en ekstra tid her. Jeg kan godt skruer lidt ned der eller det skulle være lidt blødere ikke så stift altså, vi kører meget stift i det hele".

Jeg har endvidere spurgt Karen, "hvem kører det stift?" "Er det socialrådgiveren eller systemet der er stift?" Karen: *"Det må vel være hele systemet. Jeg ved det ikke, hvor det kommer fra. Fordi jeg står og målt af socialrådgiverne. Det er dem, jeg synes de er dem der sidder ved kasserne og det er dem jo ikke, det er jo højere op det sker, ikke også? Det må det være".*

HPS-strategien vil have en helhedsorienteret indsats til borgeren og der skal være et godt samarbejde på tværs af organisationen, men når det kommer til stykket, fungerer systemet ikke som det skal. Karen mener, at der skal være et bedre samarbejde på tværs af organisationen for at implementere HPS-strategiens ideer.

En anden informant ved navn Annette supplerer, at samarbejdet på tværs organisation ikke er optimal. Hun sagde følgende:

Annette: "Jeg tænker man skal have et bedre samarbejde mellem søjlerne, måske vil arbejder der hen, men det er svært får øje på, men HPS-strategien siger vi skal. Altså, jeg tænker mindre kassetænkning altså, i stedet for at det skal jobcenteret skal betale, det, det myndigheden der skal betale, ikke? Man skal meget mere kigge på, hvad er til borgerens bedste og kunne vi spare penge i fælleskab, hvis vi tænke anderledes. Jeg tænker nogen gang så det er rigtig skidt det er det med så kommer borgeren til mestringsenheden og den er optimeret forstået sådan at mestringsenheden der skal man kigge på borgerens potentiale og meget intensivt over tre måneder. Så er der en vurdering sammen med borgeren, hvad er behov støtte til, der er også nogen man siger der er ikke behov for støtte. Der er faktisk i gennem tre måneder formået og finde redskaber selv til at kunne klare det, men de borgere som har brug for støtte så ryger de tilbage til Myndighed så de er bar der og venter. Det gør alt det her er jo tabt som de har faktisk fået implementeret i et intensivt

forløb så når de kommer til specialvejledningen så nogen er dem så måske vist os boliger, ikke har betalt deres regninger og flere går fra tre måneder til et halve år, ikke? Så det bliver rigtig rigtig dyrt og pengene har heller ikke, så kommune der kommer der skal betale for boligindskud og nogen af dem betaler de tilbage ikke andet over skatten, men generelt er det mange penge der viser ud til ingenting tænker jeg lidt i stedet for man arbejder sammen og målrettet arbejder sammen på for det her afsluttet. Det tænker jeg det bliver godt, også noget fællesskab i at løse opgaverne på tværs af. Vi skal altså samarbejde i stedet for modarbejde”.

Annette mener, der er problemer på tværs af søjlerne. Fordi de ikke kan arbejde borgercentreret, hvilket vil sige en helhedsorienteret indsats, da hver søjle tænker på, hvem kommer til at betale, når forskellige afdelinger forvalter borgerens sag i hver deres branche. En sådan tankegang kalder Annette ”kassetænkning”. Annette og Karen mener, at der skulle have været et bedre samarbejde i forhold til et borgercentreret perspektiv på det sociale arbejde på tværs af institutionen. I stedet for at hver afdeling tænker på, hvem der skal betale de udgifter borgeren bruger, ville det være godt, hvis hver afdeling tænkte, hvordan vi samarbejder omkring en borger for at støtte pågældende i forhold til at udvikle kompetencer og mestre sit eget liv.

På baggrund af Karen og Annettes udtalelser, kan jeg se, at det er svært at leve op til de krav de har sat.

9.14. Delkonklusion

Ud fra min analyse af både de empiriske udfald som min egne observation, HPS-strategiens målsætninger og interviewet som jeg har foretaget, kan jeg konkludere, at det ikke kun er borgerens drømme, behov og mål der styrer indsatsen. Dvs. både borgerens drømme, behov og mål og HPS-strategiens målsætninger styrer indsatsen. Det betyder, at HPS-strategiens målsætninger ikke har klare budskaber i forhold til dette punkt. HPS-strategien har et ambivalent forhold ift. Hvem der styrer indsatsen. Annette og Karen har fortalt om deres frustrationer angående helhedsindsatsen. De sagde, at den helhedsorienterede indsats ikke lever op til HPS-strategiens målsætninger. Dette betyder, at borgeren ikke får en sammenhængende og borgercentreret støtte fra HPS-institutionerne. Hvis borgeren ikke får en sammenhængende og borgercentreret støtte, gavner det hverken borgeren eller systemet. Når HPS-strategien ikke har

klare budskaber i sine temaer eller meddelelse, kan det forvirre socialarbejdernes måde at arbejde på. Her taler jeg om det helhedsorienterede samarbejde på tværs af institutionerne.

Jeg mener, at det er meget svært for socialarbejderne at arbejde i en institution, som ikke lever op til sin målsætning. Jeg har jo, som tidligere nævnt, været ansat på Specialvejledningen, og jeg også været konfronteret med de etiske dilemmaer, der kan opstå på stedet. Når konteksten ikke klar, er det svært at vælge, hvilken tilgang man skal vælge.

Inden jeg begynder at beskæftige mig med den etiske problemstilling, vil jeg kortlægge, hvilken forståelse af sociale problemer der opspores på Specialvejledningen.

10. UP2. Hvilke sociale problemer opsporer man i HPS-strategiens målsætninger?

10.1. Indledning

I besvarelsen af dette spørgsmål, ud fra et perspektiv på sociale problemers opståen og udvikling, fokuserer jeg på, hvordan mekanismer i det kapitalistiske samfunds magtstrukturer producerer den individbaserede opfattelse af sociale problemer, der kommer til udtryk via HPS-strategien i Specialvejledningen.

Analysedelen består således af refleksioner over, hvordan HPS-strategien som styringstækning, influerer på forståelsen af sociale problemer, og hvordan denne påvirkning influerer på løsningen af socialt arbejde i Specialvejledningen. Jeg har valgt at præsentere min empiri ud fra de emner, der står i problemformuleringen, og derefter vil jeg analysere empirien i forhold til anvendte teorier og sekundær empiri.

Som jeg har analyseret i ovenstående afsnit, har HPS-strategiens menneskesyn diskurskonflikter i mellem sig, bl.a. som ” *Det er respektfuldt at stille krav – hvis der ikke stilles krav, kan det opfattes som ligegyldighed*” (HPS-strategien.)

I ovenstående afsnit har jeg redegjort for, at det punkt indeholder både en behavioristisk teori, som anvendes til at regulere borgerens adfærd, samt andekendelsesteorien, som er normativ og har et humanistisk syn på borgeren. Selvom HPS-strategiens menneskesyn ikke er klart i forhold til sit budskab, kan jeg, som tidligere medarbejder på stedet, bevidne, at HPS beskæftiger sig med ”normalisering” af borgere, der lider af forskelligartede psykiske, sociale eller fysiske problemer.

Dette betyder at borgerens afvigende adfærd skal normaliseres, som samfundet vil have det. Den individualiseringsproces, som velfærdssamfundet i dag gennemgår, betyder bl.a. at borgeren i stigende omfang gøres ansvarlig for sin egen situation – sin helbredelse, sin læring, sin behandling eller sin integration. Idealborgeren er således en person, som handler ansvarsfuldt, viljestærkt og kontrolleret, og som erkender selv at spille hovedrollen i løsningen af sine problemer. Disse normativt forankrede parametre for den ideale – normale – samfundsborger inspireres i høj grad af centrale værdier i samfundet og socialpolitikken bl.a. HPS-strategien. Der er i samfundet ”en ændring i retning af en større tiltro til de ressourcer, mennesker har i sig, og med vægt på selvforsørgelse og personlig ansvar” (Jespersen, 1999:64).

Jeg mener, at det fremherskende menneskesyn på sociale problemer som findes på HPS-området stammer fra afvigelsessociologien, hvor sociale problemer blev opfattet som social afvigelse. Dvs. når målgruppen for Specialvejledningen udviser en adfærd, som ikke stemmer overens med samfundets normer, bliver de betragtet som unormale (Ejrnæs & Guldager, 2008:156). Jeg har også tidligere nævnt, i min teoretiske overvejelse over den individbaserede forståelse af sociale problemer, at den har forståelsesrammer inden for psykologien. Afvigelsesteorien er en forsættelse af den.

Ifølge afvigelsesteorien betragtes *”samfundet som et ligevægtssystem, hvor der eksisterer værdikonsensus hvor normerne derfor er relativt ens. Normerne som er relativt ens, kan bruges til at skelne mellem hvad det opfattes som afvigelse adfærd der er i overensstemmelse med normerne, hvad der opfattes som adfærd, der er afvigende, og som derfor udsattes for sanktion”* (Ibid.). *”Hvis der eksisterer et problem, er det svært at forklare, hvordan afvigelsen opstår inden for systemet. Derfor opfattes de sociale afvigelser enten som resultat af genetisk eller moralske defekter hos det enkelte individ eller en konsekvens af miljørelateret forstyrrelser”* (Ibid.).

”Inden for afvigelsessociologien er sociale problemer altså identiske med sociale afvigelser. Sociale problemer defineres som brud på normerne eller som adfærd, der er i modstrid med de grundlæggende værdier, der er konsensus om i samfundet” (Ibid.).

Årsagen til pågældende persons sociale problemer er ikke samfundet. Borgeren har ansvar for sit eget liv. Som det fremgår i HPS-strategiens principper for *”det menneskesyn, medarbejderne i HPS arbejder ud fra er, at borgeren har ret til selvbestemmelse og ansvar for eget liv”*. Den opfattelse

kan man finde i HPS-strategiens pjece, som jeg har brugt som grundlag for dette projekt. Jeg har spurgt min informant, Karen angående forståelse af sociale problemer på HPS-området. Jeg har spurgt hende indirekte om, hvordan hendes arbejde er lige nu sammenlignet med hendes arbejde før, og hun svarede på følgende måde:

”Ja men, før var vi vel lidt mere frontmedarbejder, som jeg kan ikke husk, er det dig det nævner det? Hvor vi sådan tog alt, hvad var der problemer med og hvem der kom med problemer og løst dem, sådan var det i hvert fald, så har det rykket sig igennem årene. Vi så har begyndt, vi får nogle arbejdsopgave fra Myndighedsafdeling. Nu skal vi ud og søger for borgeren, jo, selv skal gøre de ting de kan selvfølgelig. Det synes jeg vi altid har gjort, men der er noget fokus på nu, at borgeren helst kunne klare sig selv. Jeg kan i hvert fald se, de sidste nye mål jeg har fået fra socialrådgiveren, at det er sådan noget man skulle klare sig selv. Det er sjældent jeg har set dem før, som hovedmål”.

Karen snakker her om forståelse af sociale problemer i et tidsperspektiv. Hun anlægger tidsperspektivet ved at sige før og nu. Når hun siger, *”før var vi lidt mere frontmedarbejder, som løste alle problemerne borgerne kom med”*. Jeg tolker, at hun før var frontmedarbejder der havde helhedssynet som redskab og ved hjælp af dette redskab, løste hun problemerne borgeren kom med. Nu har hun en anden rolle, som hjælper borgeren til at finde sit potentiale. Det betyder at Karen er en slags forandringsagent, der hjælper borgeren i forhold til at ændre sin adfærd.

Karen fortæller i citatet, at forståelsen af sociale problemer har ændret karakter. Dvs. borgeren skal klare sig selv. Det er borgeren der er ekspert i sit eget liv. Socialarbejderen skal støtte borgeren ved at forløse borgerens ressourcer. Karen fortæller, at de sidste nye mål hun har fået fra socialrådgiveren er, at borgeren skal kunne klare sig selv. Dette udsagn fortæller, at forståelsen af sociale problemer ligger på individniveau, hvorfor jeg tolker, at borgeren har ressourcer og disse skal findes ved hjælp af en fagkompetent medarbejder, der hjælper borgeren efter ”hjælp til selvhjælp” princippet. Hvis forståelsen af sociale problemer ligger på samfundsniveau, kunne HPS-strategien ikke have stillet store krav til borgeren, som Specialvejledningen havde gjort det i sin tid.

Jeg inddrager et andet citat som er relevant for at afklare, hvorvidt det er en individbaseret forståelse af sociale problemer, der findes på Specialvejledningen.

”Kerneopgaven er at have fokus på forløsning af borgerens potentiale og derved sammen med borgeren understøtte borgerens mulighed for, at leve et så selvstændigt og aktivt liv som muligt. Principperne for det menneskesyn, medarbejderne i HPS arbejder ud fra er, at borgeren har ret til selvbestemmelse og ansvar for eget liv” (HPS-strategien).

Dette udsagn fortæller at velfare paradigmet ændret karakter til workfare, som betoner, at individ har iboende ressourcer, derfor systemet skal beskæftige sig at motivere borgeren til at se sin potentielle frem for problemer. Begreber ”selvbestemmelse og ansvar for eget liv” har roder indenfor liberalisme tilgangen, som betoner på individs frihed. Individet opfattes altså som et autonomt individ, som har mulighed for at regulere egen adfærd (Dean 2010: 43). Der stod ikke direkte på HPS strategiens pjece at HPS har en klar forståelse af sociale problemer, tværtimod har den uklar kontekst, som jeg har nævnt før. Jeg mener at HPS ledelsens forståelse af sociale problemer findes på individ niveau, da de systematiske inddrager at det er ”respektfuldt at stille krav” begrebet ind i HPS strategiens målsætning. I dette afsnit tilfælde vil jeg kun forholde mig til begrebet at ”*stille karv*”, da den har som sagt noget med adfærds regulering. Her taler jeg om behaviorismen som har roder til naturvidenskabelig tænkning. Behaviorismen er gren indenfor psykologien og indenfor psykologisk forståelse sociale problemer er noget defekt i personlighedsstrukturen og de ubevidste processer. (Hutchinson & Otedal, 2006:144). Specialvejledningen som en del af HPS, arbejder med psykiske syge borgere, der har forskellige diagnoser inden for psykiske sygdom. Jeg har jo arbejdet på stedet med målgruppen, derfor mener jeg at HPS strategien forståelse på årsagen til sociale problemer ligger på individ niveau. Fordi begreberne ”selvbestemmelse og ansvar” peger på, at sociale problemer er individets eget ansvar. Jeg mener ikke at denne tankegang er forkert, men jeg vil bare overbevise læserne om, hvilken forståelse af sociale problemer der findes på Specialvejledningen.

11. UP4. Hvilken betydning har magt i forhold til at implementere HPS strategiens målsætninger?

I de følgende afsnit vil jeg undersøge, magtens betydning i forhold til at implementere HPS strategien målsætninger på Specialvejledningen. Det vil jeg gøre ved hjælp af Governmentality teorien.

HPS-ledelsen vil gerne føre HPS-strategien ud i livet. For at implementere den strategi, kræver det

at have medarbejdere der handler rationelt. Dvs. *"indenfor rationel økonomipolitisk filosofi forventer man at socialarbejderne skal have individualistisk – reformistiske synspunkter"* (Payne, 2005:23). Det betyder, *"at disse synes punkter betragter socialt arbejde som et aspekt af velfærdstilbud til enkelt personer i et samfund"* (Ibid.). Indsatsen skal indeholde en række krav, som f.eks. opfyldelse af individets behov og forbedring af tilbuddene for at harmonisere det sociale arbejde og tilbuddene. (Dominelli 202c) (Ibid.). Ifølge Dominelli og Davies (1994) teori om socialt arbejde er socialt arbejde en indsats, der vedligeholder samfundets sociale orden, struktur og stabiliserer menneskers tilværelser, der oplever vanskelige perioder til at genvinde troen på det gode liv (Ibid.). En af intentionerne bagved HPS-strategien er at støtte borgeren til at genvinde stabiliteten. For at gøre det, kræver det at uddanne kompetente socialarbejdere, der forløser borgerens ressource til at klare sig selv. Socialarbejderne på Specialvejledningen får en række uddannelser, kurser, foredrag, supervision m.m., der suppleres deres grunde uddannelse. De ovennævnte styringsmekanismer bruges til at forme individer, der kan handle rationelt i overensstemmelse med HPS-strategien.

Ifølge Dean betyder styring de forskellige måder, hvor menneskers adfærd på kalkuleret vis forsøges formet ved påvirkning af deres ønsker, forhåbninger, interesser og overbevisninger. Ligeledes betyder det videns former, teknikker eller andre midler, der skal anvendes til at styre de mennesker, der skal styres, og den menneskelige adfærd, der skal reguleres. (Dean, 2010:44)

HPS-områderne herunder Specialvejledningen er et sted, hvor magthaverne former individer så det sikres at HPS-strategien implementeres. Styringsmekanismerne er bl.a. kurser til medarbejderne, supervision, ledelsessamtaler og nogle foredrag. Ifølge Michel Foucaults forklaringer er magt og viden uløseligt forbundet sammen. Magten handler i Foucaults perspektiv først og fremmest om at skabe menneskelige subjekter der forstår sig selv og tænker på en bestemt måde (Foucault, 1991 og 1980) (Højlund Juul, 2006: 66).

Ved hjælp af de styringsmekanismer opnår ledelsen sit mål, fordi ledelsen former individer der forstår sig selv og handler rationelt. Dvs. igennem kurser og anden institutionsdømmekraft i form af regler og kollektive beskeder, prøver ledelsen indirekte at presse medarbejderne til at implementere HPS-strategiens målsætning. Min informant Dorte beskriver situationen herunder på følgende måde:

”Dorte: Ja, jeg synes jo som sagt, der har været flere temaer dage også hvor man ligesom har, kunne mødes med andre, og også hører hvordan man gør det på andre afdelinger i kommunen og få noget inputs. Vores afdelingsleder er tit med os på teammøder og holdt nogen ting på afdelingen hvor man har, kunne drøfte det. Så det synes jeg faktisk at der har været en del af”.

For at kunne finde ud af, hvordan styringen eksisterer og foregår på Specialvejledningen, og hvordan HPS-strategien som praksisregime søger at imødekomme dens målsætning, er det nødvendigt at inddrage Mitchel Deans Governmentality analytisk. Moderne styring handler om at styre på en sådan måde, at bestemte subjekter konstrueres (Dean, 2010:15). Dorte fortæller at socialarbejderne på Specialvejledningen har fået flere temadage sammen med andre kolleger, der arbejder på tværs af kommunen og afdelingslederen er tit med dem på teammøderne. Alle de videns former, der foregår på praksisregimet er for at forme individer, der skal handle og tænke i overensstemmelse med praksisregimet. Som Højlund og Juul fortæller i deres bog om *”Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde”* udføres socialt arbejde i en institutionel sammenhæng. Her taler de to forsker om hvordan den institutionelle dømmekraft påvirker socialarbejdernes faglighed. Det gør den via arbejdets **traditioner og fagligt bestemte mønstre af fortællinger**. Her vil jeg uddybe, hvad dette vil sige.

11.1 Traditioner

11.1.1 Hvad er tradition?

Leksikonordbogens oversættelse af ordet tradition er: *”I et samfund er traditionerne de livsformer, aktiviteter og meninger, som med selvfølgelighed er fælles, som mere eller mindre uforandret gives videre fra en generation til den næste. De sikrer individernes samfundsmæssige koordinering, deres kontinuitet overfor fortid og fremtid og deres umiddelbare spontanitet i handling og tænkning”* (<http://www.leksikon.org/art.php?n=2584>).

Jeg snakker her om de institutioner, der har en tradition, som arbejde med rationalpolitisk tilgang, der opfatter borgeren som værende ressourcefyldt, fri til at handle og tænke på baggrund af egen vilje, hvilket vil sige, at styringen derved bliver noget, det søger at give frihed til det enkelte individ (Dean 2010:48). Inden for den rationelle styringsform er traditionerne de livsformer, aktiviteter og meninger som er fælles for institutionerne og gives uforandret videre til de medarbejdere, der arbejder på stedet for at danne en fælles forståelsesramme for socialt arbejde. På den måde styrer ledelsen medarbejdernes tænkning i den retning den vil have. Jeg vil komme med et eksempel,

hvor HPS-ledelsen bringer en tradition fra miltæret, der skal bruges indenfor Specialvejledningen. Annette, som er en af mine informationskilder, udtrykker sig om traditionsoverførelsen på følgende måde: Jeg har spurgt hende om de får kurser eller foredrag.

"Ja, det synes jeg faktisk vi gør. Jeg tænker der jeg har kørt SUS sundhed, altså hvor en af vores kollega har været med, hvordan kan vi støtte borgren til at live sundere liv, ikke? Så kan vi undgå alle de indlæggelser, de bliver for tykke, der bliver nogen problemer med sukkersyg Kolesteroltal blev forhøjet, så tænker at det bliver implementeret lige så stille. Det er ikke sket endnu men nu vores kollega heller ikke helt færdig og jeg tænker også at vi har været en del på temaer dage i forbindelse det her HPS strategien, ikke? Og blandet andet var vi til at høre Christiansen, altså BS Christiansen og der var også den her økonomi. Han er en jo elitesoldat, så han er vant til arbejder rigtig målrettet med fokus på ressourcerne, hvordan får vi det bedste resultat frem. Jeg tænker det kunne man godt brug faktisk selvom de to vidt forskellige ting vi jo arbejder hvad skal man sige med en ressource svage mennesker på nogle områder, men selvom de er det meste ressource svage, har jo de stærke ressource sider, det er dem vil gerne have fokus på. Så det tænkte jeg også med ham der med økonomi professoren, kan du huske ham fra kurset. Han var faktisk rigtig spændende ved at fortælle, fordi han også havde fokus på med det her med hvordan får penge til at strække. Vi er jo så mange mennesker der har arbejdsliv og betale skat, hvordan får vi det til at strække til at hjælpe så mange som mulige. Jeg tænker det er noget det som kan undskylde at vi skal lave mere for mindre, ikke altså? Eller vi skal, det skal koster få penge så muligt, så på den måde tænker jeg at det kunne man godt være stolt over, hvis det lykkedes os".

Jeg kan dele Annettes fortælling i to. Den ene part af Annettes fortælling vil jeg anvende i forhold til, hvordan den institutionelle dømmekraft anvendes ved at inddrage socioøkonomisk tænkning som gør socialarbejderne bevidst om samfundets økonomi. Og den anden part af Annettes fortælling bruger jeg, til at vise hvordan den institutionelle dømmekraft anvender sin usynlige magt i form af sundhedsfremme fortællinger som redskab til at overbevise socialarbejderne, der arbejder med borgere, der har psykosociale problemstillinger. Den sidste part anvender jeg, når jeg analyserer faglig bestemt mønstre af fortællinger.

En af traditionerne bagved den rationalstyring tilgang er at socialarbejderne skal tænke, hvordan de som medarbejder i en rational ledet institution, tænker på driften. Det er meget væsentlig

tænkning, at institutionen har medarbejdere der er kompetente til at tænke socioøkonomisk løsninger for at få driften til at køre. Så ledelsen har inviteret en økonomiprofessor, der fortæller om, hvordan socialarbejderne tænke i økonomi fremme løsninger. Annette fortæller også at HPS-ledelsen har inviteret en elitesoldat, der fortæller om, hvordan socialarbejderne arbejder målrettet. De fortællinger er en tradition indenfor en rationalpolitisk tilgang. Efter socialarbejderne har hørt det flere gange, kommer de til at internalisere de ting, de har hørt fra forskellige parter. Så bliver det en del af socialarbejdernes virkelighed, og de bruger den virkelighed som deres referenceramme.

Dette udsagn er efter min mening bevis på, hvordan den institutionelle dømmekraft former socialarbejderne bevidst til at overtage traditionsbestemte standpunkter. Den institutionelle dømmekraft er den dømmekraft der bestemmer og dominerer de holdninger og meninger der hersker i institutionen (Højlund & Juul, 2005:69).

11.2 Fagligt bestemt mønstre af fortællinger

Som jeg har sagt før vil jeg i dette afsnit beskæftige mig med de fagligt bestemte mønstre af fortællinger, der præger Annettes lange citat. Her vil jeg inddrage den usynlige magt i form af sundhedsfremme-fortællinger, som socialarbejderne anvender, når de er ude ved borgere. Så der skal arrangeres et sundhedsfagligt kursus for socialarbejdere for at udstyre dem med den viden, der senere bruges til at skabe viljen igennem motivationsamtaler hos borgeren, der hovedsagligt tager udgangspunkt i de styringsmekanismer som socialarbejderen har. Den kan være viden i forhold til de specifikke problemer borgeren sidder med. Den viden som socialarbejderne styres med stammer fra faglige mønstre af fortællinger, som institutionen tilrettelægger og socialarbejdernes grund uddannelse.

Michel Foucault har et stærkt blik for, hvordan magt har en skabende og produktiv karakter, som kan forandre borgerens vilje. *"Ifølge Foucault er "magt" situationsbunden, usynlig, disciplinerende og indgå i alle relationer. Magt er ikke individbunden, men uddelegeret. Magt er en produktiv kraft, hvis formål er at påvirke, forandre, udvikle også normalisere individer"*. (Maria Appel Nissen, Keith Pringle & Lars Uggerhøj, 2007:21)

Magt og styring af mennesket forstås ikke i Foucaults optik som noget negativt, ondt og påtvingende for individet, men snarere som en neutral evne til at påvirke, forandre eller give individet egenskaben til at se sine egne ressourcer (Torfing, Jakob 2004:50).

Han ser det som en elementær kraft, der er grundkomponent i alle relationer mellem mennesker. Ifølge Foucault er magt altså ikke et instrument, der tilhører bestemte aktører, interesser eller samfundet. Enhver relation i samfundet er derfor en magtrelation.

(<http://taevensfilosofi.blogspot.dk/2006/03/magt-viden-og-subjektivitet.html>) og disse forhold er efter min opfattelse eksisterende på Specialvejledningen der udfører § 85 socialpædagogisk støtte.

Michael Foucault tolker magt til at være eksisterende på to niveauer, jeg anvender kun den usynlige magt i min analyse.

- *"Den synlige magt – restriktiv systemmagt, som er synlig form for borger og socialarbejde*
- *Den skjulte magt – en mindre synlig form, som kan være manipulerende og intervenerende over for borgeren, da den kommer til udtryk i en usynlig og ubevidst form"* (Pedersen, Carsten Schou, 2006:248).

I HPS-strategien er der hovedsaglig tale om den usynlige form for magt, den skjulte magt, der styrer medarbejdernes handlinger i retning af samfundets ønsker. Her er der ikke tale om en magt, der direkte påvirker andre, men derimod en magt, der påvirker deres *handling* og får dem til at handle på en bestemt måde og senere anvender socialarbejderne også den samme magtform overfor borgeren. Socialarbejderen bruger sine kommunikative og pædagogiske kompetencer til at finde udviklingspotentialer i borgeren gennem det motiverende arbejde og fortællinger. Foucault mener, at det er en misforståelse, at magt hindrer individet i at få evnen til at opdage sine egne ressourcer og derved fralægge sig et tidligere socialt mønster. Magten i Foucaults optik er som sagt positiv i den forstand, at den producerer en ageren hos individet, der handler på individets halvdel. Magt og viden er således tæt forbundne.

Ud fra Foucaults synspunkt vil socialarbejderen gennem sin ekspertise, samt faglige og personlige viden, som han/ hun har fået fra forskellige steder, hjælpe den § 85 social pædagogisk støtte modtager med at genvinde sin funktionsevne og derigennem integrere borgeren i samfundet.

Annette fortæller i citatet, hvordan socialarbejderne anvende deres usynlige magt for at ændre borgerens tankesæt i forhold til forskellige sundhedsfremme tiltag. Annette fortæller, hvordan socialarbejderne får sundhedsfaglig viden på kursusstederne og hvordan de viderefører den viden til borgerene, der gør dem i stand til at leve sundere liv.

Ifølge Foucault er det sociale arbejdes felt præget af "eufemiseret" (Järvinen, Larsen og al.et.2005:17) magt, hvilket betyder, at omsorg, støtte eller motivering fremstår som viden, hvor socialarbejderne ved hjælp af deres viden kommer til at manipulere borgerens intelligens på en bestemt måde. Den franske sociolog Pierre Bourdieu kalder den slags magt "symbolsk vold" (Ibid.). Hvis jeg kigger på Specialvejledningen som institution, der forvalter socialt arbejde i praksis, kan jeg se de elementer eller påvirkninger, som Højlund og Juul fortæller. Ved hjælp af fagligt bestemt mønstre, anvender ledelsen sin usynlige magt med henblik på at styre socialarbejdernes faglige praksis. Fordi den institutionelle dømmekraft som direkte bestemmende mekanisme og andre psykologiske mekanismer på indirekte vis påvirker socialarbejdernes daglige praksis, og på den måde prøver ledelsen at forme socialarbejdere der tænker og handler på en bestemt måde.

11.3. Delkonklusion

Ud fra min analyse i dette afsnit kan jeg mene, at den institutionelle dømmekraft i form af traditioner og fagligt bestemte mønstre af fortællinger viderefører viden til socialarbejderne med henblik på at de arbejde i overensstemmelse med HPS-strategiens målsætninger. Den institutionelle dømmekraft påvirker socialarbejdernes faglighed. Det gør den bl.a. via traditioner og fagligt bestemte mønstre af fortællinger. Jeg mener, at de magtformer, som aktuelt er på spil på Specialvejledningen er: den *skjulte* magt. Den skjulte magt opfattes af min informanter som skabende og positiv. De henviser til begreber om individers myndighed, handlekraft og frihed. Samtidig viser det sig, at den frihed, som borgeren skal bringes til at praktisere, altid tager bestemte former. Den institutionelle dømmekraft som direkte bestemmende mekanisme og andre psykologisk mekanismer som direkte påvirker socialarbejdernes daglig praksis og på den måde ledelsen til at forme socialarbejdere der tænker og handle på en bestemt måde.

Herunder vil jeg analysere de etiske dilemmaer der kan opstå på Specialvejledningen, når de forvalter standardiseringsmetoder.

12. Etiske overvejelser

Dansk Socialrådgiverforenings Etikvejledning er tænkt som en hjælp til foreningens medlemmer, for at de kan identificere og i bedste fald løse de dilemmaer, der uvægerligt opstår i socialt arbejde. Det forventes, at socialrådgiverne medvirker til at anvende Etikvejledningens værdier i udviklingen af socialt arbejde og dets institutioner.

(socialrådgiverens etiske principper)

Jeg vil tage udgangspunkt i de problemer der rejser etiske spørgsmål, som er betonet i "Danske socialrådgivere forenings etisk vejledning" og som er "*socialarbejderen fungerer både som hjælper og som kontrollant, og socialarbejderens pligt til at beskytte borgerens integritet*". (Egelund & Hillgaard, 2005:122-123). Lad mig lige forklare, hvad de to principper går ud på.

Socialarbejderen fungerer både som borgerens hjælper og som systemets repræsentant.

"Sammenhængen mellem disse to modstrid aspekter af socialt arbejde kræver en klargøring baseret på et tydeligt valg af værdier for at undgå en sammenblanding af motiver eller uklarhed i motiver, handlinger og konsekvenser af handlinger. Når socialarbejdere forventes at spille en rolle i staten kontrol af borger, er de nødt til at tydeliggøre, hvad denne rolle etisk indebærer, og i hvilken grader denne rolle er acceptabel i relation til de grundlæggende værdier af socialt arbejde". (Ibid.)

Når jeg læser dette citat og ser socialarbejderens måde at arbejde på i Specialvejledningen, mener jeg ikke dette stemmer overens. Fordi socialarbejderen udfører deres arbejder i en uklar kontekst. Da HPS strategien ikke har klar motiver i forhold til indsatsen, ved de ikke om de gør rigtig eller forkerte.

En af de etiske problemstillinger, der kunne opstå under socialpraksissen er socialarbejderens dobbelt rolle, når de udøver magt (Ibid.). Dvs. den system repræsentant rolle og den rådgivende eller hjælpe. Den første rolle- er rollen som system repræsentant, der forvalter lovstof, formidler viden og administrative procedurer. Socialarbejderen skal have et indgående kendskab til, hvilke foranstaltninger og muligheder der er, for at hjælpe

klienten tilbage til selvforsørgelse - hjælp til selvhjælp. Den anden rolle handler om, at give klienten hjælp og støtte til at få løst deres problemer på et mere personligt plan, at arbejde med klientens motivationer, egen forståelse, med forventninger og konsekvenser af en given handling. (Ibid.:124).

Ud fra den samtale, jeg har haft med mine informanter og min egen observation på stedet, har jeg forstået, at de socialarbejdere, som arbejder på Specialvejledningen ikke har haft mulighed for at arbejde, som professionen anbefaler nemlig balancegangen mellem myndigheds- og hjælperollen. Da HPS strategien ikke har klar målsætning i forhold til indsatsen, begynder socialarbejderne at handle usikkert.

I takt med HPS strategiens i kræft trædeles er socialarbejderens hjælperolle på Specialvejledningen ved at bliver domineret af rationalstyringen, fordi socialarbejdere hovedsagligt fokuserer på den målrettede forløsning af borgerens potentiale.

Jeg kan f.eks. understøtte min analyse med det, informanten selv har sagt i forbindelse med "den målrettede forløsning af borgerens potentiale". Informant Dorte siger:

Dorte: "Jeg synes generelt i hverdagen er der meget fokus. Der har været meget fokus over lang tid på den her strategi, og hvad det er. Det er blevet italesat enormt meget på diverse tema dage, kursusser, teammøder hvor afdelingslederen har været inde. Så hvordan det forgik, tror jeg igen, det lidt ligesom før, er at der er den store fokus på at der gerne skal være en udvikling og man skal se potentiale. Det er det jeg sådan tænker, at jeg godt kan mærke især på nogen af de ældre borgere man har haft, jeg måske prøver at skubbe lidt mere på eller i hvert fald begynder at tænke nogen andre tanker omkring dem".

Dorte fortæller, at HPS strategien presser socialarbejderne i forhold til at vise resultat og udvikling hos borgeren. Presset kommer i form af at arrangere temaer dage, kurser, teamøder hvor afdelingslederen overbeviser socialarbejderne for at sætte deres fokus på udvikling. Dorte fortæller endvidere at hun måske skubber borgeren som HPS ledelsen vil have.

Dorte forklarer om institutioneller rammers påvirkning på socialt arbejde i forhold til, hvor fokuset skal være. Jeg tolker Dortes udtalelse sådan, at hjælperollen er ved at blive mindre til fordel systemrepræsentant rollen, da socialarbejderne bliver presset til at blive systemets repræsentant. Det kan man se i Dortes refleksioner. Det anden punkt som jeg vil inddrage i min analyse er "*socialarbejderens pligt til at beskytte borgerens integritet*".

”Socialarbejderens pligt til at beskytte klientens integritet vil nemt komme i konflikt med krav om effektivitet og målrettethed. Dette problem er blevet vigtigt med introduktion og brug af teknologi inden for det sociale arbejdsområde”.(Ibid.).

Udefra mine informanternes oplysninger og min egen praksiserfaring har jeg set at det ovenstående element kommer direkte i konflikt med krav om effektivitet og målrettet indsats. Jeg kan understøtte min analyse med det informant selv har sagt i forbindelse med målrettet og effektiv indsats, der skal finde sted på Specialvejledningen.

Annette: ”Jamen altså, jeg bruger effektmåling. Det skal vi jo, som der er stået i HPS strategien. Der er meget fokus på. Der kan man trekke nogen statistiker. Det betyder meget for kommune. Det betyder ikke så meget for mig, men det gør det kommunen. Jeg bruger den fordi jeg kan se en ide, jeg kan se, hvor jeg også gør en forskel., hvor jeg er med til støtte borger potentielle, fordi der sker en udvikling. Hvis der ikke sker en udvikling, så gør det bare, at jeg får mere refleksion over, hvad er lige der gør at det er rigtige mål vi arbejder med og skal vi lave om, fordi det sker selvfølgelig ingen udvikling”.(01:58:24)

Annette fortæller at hun bruger effektmålingen til at vise effektivitet og målrettet indsats, fordi hun bliver tvunget til at udføre HPS-strategiens fokuserede og målrettede målsætninger. Annette forklarer at effektmålingen ikke betyder noget for hende, men for kommunen. Dvs. Annette er pålagt at arbejde i overensstemmelse med HPS-strategien, som har en ensidig løsning af borgerens daglige problemer. Når Annette arbejder målrettet og effektivt, som kommunen vil have, kan hun godt komme i konflikt med borgerens integritet, da hendes faglige overvejelse bliver begrænset til fordel for HPS-strategiens målsætninger.

12.1. Delkonklusion

HPS-strategien har en gennemgående effekt på det sociale arbejde. Specialvejledningens målsætninger er blevet mere resultatorienterede og målbare, således at kontrollen med både borgeren og socialarbejderen er blevet forankret i det daglige arbejde. HPS-strategien har betydet at socialarbejderen er blevet underlagt et øget administrativt arbejdspress, der giver mindre tid til den socialfaglige kontakt med hver enkelt borger.

Socialarbejderne bruger deres største arbejdstid til dokumentation, som er standardiseret

metodestyret for at fuldføre HPS-strategiens målsætninger. Socialarbejdernes daglige praksis har tendens til at overskride etiske principper, som "*socialarbejderens pligt til at beskytte borgerens integritet*" og dobbeltrollen er i fare, når socialarbejderne er udsat for de styringsmekanismer der findes på Specialvejledningen. Den påvirkning kommer fra institutionsdømmekraften, som sætter grænser for den socialfaglige praksis på Specialvejledningen.

13. Konklusion

Der er en parallel mellem samfundsudviklingen og udviklingen i det sociale arbejde, eftersom udviklingstendenser i samfundet og socialpolitikken har en tæt sammenhæng med, hvordan forståelse af sociale problemer og løsninger på disse udformes i socialarbejderens praksis. Socialarbejderens holdninger, menneskesyn, værdier, handlemuligheder og arbejdsmetoder påvirkes i dette spændingsfelt.

Ud fra min empiriske undersøgelse har jeg opnået en ny viden om "virkeligheden" i socialt arbejde på Specialvejledningen. På baggrund af min analyse konkluderer jeg, at det fremherskende menneskesyn i samfundet og socialpolitikken, der individualiserer sociale problemer og betoner personlig ansvarlighed, har en stor indflydelse på socialarbejderens praksis. Sociale problemer skal ifølge dette menneskesyn løses hovedsagligt ved at forløse borgerens potentiale. Dette menneskesyn udspiller sig i HPS-strategien og former organisationens kontekst. Disse strukturelt fundamenterede normative og rationelle generative mekanismer influerer således på socialarbejderens forståelse af sociale problemer og løsningsmuligheder. De organisatoriske og normative *styringsmekanismer* i form af standardiserede metoder som resultat og effektmåling og VUM (Voksen Udrednings modellen), influerer den måde hvorpå socialarbejderen skaber *motivationen* hos borgeren.

Standardisering og metodestyre er en del af den socialpolitiske styringsstrategi, der kan kobles med NPM tankegang. De ovenfor nævnte styringsredskaber har til formål at implementere HPS strategiens målsætninger.

Socialarbejdere tager udgangspunkt i de standardiserede metoder og redskaber, når de skaber motivationen hos borgeren. De *organisatoriske og normative styringsmekanismer* som er præget af HPS- strategien afspejler socialpolitiske krav med at forløse borgerens potentiale og har til formål at motivere og disciplinere de psykisk syge borgere til at træde aktivt ind i deres daglige udfordringer.

HPS strategien målsætning indeholder både NPM & Helhedssyn som er i konflikt med hinanden. Det betyder at konflikten skaber forvirring hos socialarbejderne, hvad for en social indsats de skal fortrække. Der er også andre modsigelses fulde diskurser, der påvirker socialt arbejder på Specialvejledningen.

14. Perspektivering

Analysens begrænsning består i, at den ikke har særlig stor generaliseringsværdi, fordi den empiriske del alene bygger på et kvalitativ interviews med tre socialarbejdere, HPS strategiens målsætning og på min egen observation, hvorfor det videre perspektiv for projektet ville være, at lave flere kvalitative undersøgelser af, hvordan socialarbejdere på Specialvejledningen arbejder i praksis. Projektet indeholder også nogle fremtidsudsigter for videre analyse, fordi det indeholder yderligere problemstillinger og perspektiver, som jeg ikke har analyseret i denne opgave.

En problemstilling der ikke er behandlet i analysen, er borgerens oplevelse af socialt arbejde på Specialvejledningen, dvs. en komparativ analyse baseret på interviews med feltets målgruppe. Jeg kunne have fået en bedre forståelse, hvis jeg havde inddraget Myndighedsrådgiverne i dette interviewes. En sådan analyse ville formentlig underbygge min undersøgelse med viden og indsigt i, hvordan forholdet mellem socialarbejder og borger influeres af de strukturelle rammer, og ville i praksis kunne anvendes til socialarbejdernes faglige refleksioner over kvalificering af socialt arbejde på Specialvejledningen.

Den anden problemstilling kan være en mere indgående analyse af projektets problemstilling, hvor der i det kvalitative interviews ville kunne stilles mere specifikke spørgsmål til de teknikker, redskaber og metoder, der er forbundet med socialarbejdernes kommunikative og personlige kompetencer, samt hvordan menneskesynet og det etiske grundlag spiller ind og understøtter disse kompetencer. Gennem dette studie ville man kunne opnå et mere nuanceret og en bredere viden om de generative modmekanismer, som socialarbejderen er i besiddelse af, og som modvirker de overfor nævnte strukturelle rammers empiriske udfælde (Svend Aage, 2007:129). Viden fremkommet gennem denne analyse ville kunne styrke praksis, og omsættes til konkret metodeudvikling til gavn for systemet såvel socialarbejderen som borgeren.

Den kritiske realistiske analyses styrke ligger i denne form for viden, som kan omsættes til praksis og være medvirkende til at bringe kvalitet ind i socialarbejderes handlinger, hvis det, der ikke før er blevet stillet spørgsmålstejn ved, bliver gjort til genstand for kritisk refleksion og dialog med mulighed for positiv udvikling i socialt arbejde, herunder forholdet mellem socialarbejder og borger.

Sammenholdt med løsningen af sociale problemer er kritisk realisme som metode med til at generere viden om, hvordan vi som socialarbejdere magter at forstå og løse sociale problemer ud fra forskellige perspektiver – individ, gruppe og ikke mindst samfundsniveau.

”Kritisk realisme som perspektiv lægger vægt på det handlende menneske, på afdækningen af psykiske og strukturelle mekanismer, samt at ” udfordre disse, når de fører til menneskelig undertrykkelse” (Houston 2001:851). (I Andersen bog) Disse forklaringer og opfordring til handling kan efter min mening understøtte, udvikle og forme socialarbejderens faglige og professionelle værdier og menneskesyn og derigennem hjælpe til at løse socialarbejderens kerneopgave – at hjælpe mennesker i nød!

Socialarbejderens praksis på Specialvejledningen må ikke tolkes, som om socialarbejdere alle er ofre for de generative mekanismer og strukturelle rammer uden mulighed for at påvirke dem. Vores verden består altså af generative mekanismer med *sociale konsekvenser*, også for vores handlinger, og derfor er det vigtigt, at begrebsliggøre disse mekanismer og strukturer, reflektere over dem og derigennem ændre dem ved at styrke de mulighedsskabende mekanismer hos borgere gennem antiundertrykkende og frigørende metoder i praktisk socialt arbejde (Svend Aage, 2007:154).

15. Litteraturliste

- Egelund, Tine & Turf Böcker Jakobsen (2006): *Behandling Begreber og praksis i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag.
 - Højlund, Peter og Juul, Sørensen (2005): *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag.
 - Torfing, Jacob (2003) *Det stille sporskifte i velfærdsstaten*, Århus Universitetsforlag.

 - Kvale, Steinar: *En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*, Hans Reitzels Forlag, (1997)
 - Dean Mitchell (2010) *Magt & styring i det moderne samfund*, Forlaget Sociologi
 - Meeuwisse, Anna og Swärd (2004) *Perspektiver på Sociale Problemer*. Hans Reitzels Forlag.
 - Egelund, Tine og Hillgaard, Lis (2004): *Socialrådgivning og Socialbehandling*. Hans Reitzels Forlag København
 - Ejrnæs, Morten et al. (2004): *Sociologi og Socialt arbejde*. 3. udgave Danmarks Forvaltningshøjskole Forlag.
 - Elm Larsen & Iver Hornemann Møller (2004): *Socialpolitik*. Hans Reitzels Forlag

 - Hutchinson, Gunn, Strand & Oltedal, Siv (2006): *Modeller i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag

 - Pedersen, Carsten Schou (2006): *Samfundet i pædagogisk arbejde*.
 - Järvinen, Margaretha og Mortensen, Nils(2005): *Det magtfulde møde mellem system og klient – 1 oplæg*. 3. udgave: Aarhus Universitetsforlag
 - Andersen, Svend Aage(2007): *Kritisk realisme som perspektiv i socialt arbejde*
- Ejrnæs, Morten & Guldager (2008): *Helhedssyn og forklaring*. Akademisk Forlag.

Appel, Nissen, Maria & al.et (2007) *Magt og Forandring i socialt arbejde*. Akademisk forlag.

Hjemmeside

- Greve, Carsten: *New Public Management*, Nordisk Kultur Institut, (2002), kan findes på <http://overlund.dk/samf/NPC.pdf>.

- (<http://www.kl.dk/Kommunale-opgaver/Center-for-Forebyggelse-i-Praksis/implementering/implementeringsprocessen/frontmedarbejderne/>)
- (<http://www.socialrdg.dk/Files/Filer/Publikationer/Pjecer/2011-Professionsetik.pdf>).
- (<http://horsens.dk/~media/Publikationer/VoksenOgSundhed/MyndighedsafdelingenForVoksneHandicappedeOgAeldre/Kvalitetsstandarder/KvalitetsstandardforSocialpdagogiskbistandServiceovens85pdf.ashx>)
- (<http://socialstyrelsen.dk/filer/tvaergaende/sagsbehandling-og-organisering/link-vum-og-rehabilitering.pdf>).
- (<http://www.isuplus.dk/wp-content/uploads/2014/12/Oplæg-til-ISU-arrangement-november-2014-uden-noter.pdf>)
- (<http://www.ifsw.org/en/p38000407.html>)
- (<http://www.leksikon.org/art.php?n=2584>).
- (<http://taevensfilosofi.blogspot.dk/2006/03/magt-viden-og-subjektivitet.html>)